

Talibanrörelsens uppkomst och drivkrafter

En bakgrund inför Bonn II-konferensen om Afghanistan
i december 2011

ANN WILKENS

Ann Wilkens

Talibanrörelsens uppkomst och drivkrafter

En bakgrund inför Bonn II-konferensen om Afghanistan i
december 2011

Foto: Courtesy of the University of Texas Libraries, The University of Texas at Austin

Titel	Talibanrörelsens uppkomst och drivkrafter En bakgrund inför Bonn II konferensen om Afghanistan i december 2011
Title	The Emergence and Motivity of the Taleban Movement. A Back-Ground to the Coming Bonn II Conference
Rapportnr/Report no	FOI-R--3243--SE
Rapporttyp/Report Type	Användarrapport/User Report
Månad/Month	Augusti/August
Utgivningsår/Year	2011
Antal sidor/Pages	83 p
ISSN	ISSN 1650-1942
Kund/Customer	Försvarsdepartementet/ Ministry of Defence
Projektnr/Project no	A12004
Godkänd av/Approved by	Maria Lignell Jakobsson
FOI, Totalförsvarets Forskningsinstitut	FOI, Swedish Defence Research Agency
Avdelningen för Försvarsanalys	Department of Defence Analysis
164 90 Stockholm	SE-164 90 Stockholm

Detta verk är skyddat enligt lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk. All form av kopiering, översättning eller bearbetning utan medgivande är förbjuden

Förord

Sedan flera år studerar programmet Asiatisk säkerhetsstudier på FOI grundläggande orsakssamband och politiska beslutsprocesser som påverkar konflikten i Afghanistan. Pakistan har varit lika mycket i fokus som Afghanistan i detta arbete. Afpak är idag ett vedertaget begrepp och medvetenheten om att problemen i Pakistan är oskiljbara från de i Afghanistan är större än när konflikten inleddes 2001. Trots det saknas bredare och djupare förståelse om varför det förhåller sig så.

I denna rapport om motståndsrörelser som motverkar den demokratiska och väststödda utvecklingen i Afghanistan ger Ann Wilkens en klar och välartikulerad beskrivning av hur nära kopplade problemen i Afghanistan och Pakistan är. De afghanska och pakistanska talibanrörelserna beskrivs och relationerna mellan dem belyses. Kopplingen mellan talibanerna och andra grupperingar som motverkar den fredliga och demokratiska utvecklingen förklaras.

Bland tidigare FOI-rapporter om Afpak-problematiken kan nämnas Stefan Olssons rapporter *Stabilitet i Afghanistan: En kritisk granskning av ISAF:s strategi för counterinsurgency*, COIN (2011) och *Kampen om "hearts and minds" i Afghanistan* (2009). Den av Kristina Zetterlund redigerade rapporten *Pakistan – Consequences of Deteriorating Security in Afghanistan* (2009) ger en bred och djup regional beskrivning av Afpak-problematiken.

Ytterligare studier med relevans för konflikten i Afghanistan är Alexander Atarodis *Insurgency in Baluchistan - and why it is of strategic importance* (2011), Ann Wilkens *Suicide Bombers and Society: A Study on Suicide Bombers in Afghanistan and Pakistan* (2011) och Magnus Norells *Militancy in Pakistan's Federally Administered Tribal Areas (FATA) and Afghanistan* (2010). Dessa och andra rapporter kan laddas ner från Asienprogrammets hemsida.

Programmet Asiatiska säkerhetsstudier på FOI:s avdelning för Försvarsanalys bedriver studier av aktuella säkerhetspolitiska problem och frågeställningar i Öst och Sydasien samt Mellanöstern. Både frågor som direkt påverkar Sveriges säkerhetspolitik och frågor som påverkar den globala strategiska utvecklingen och därigenom indirekt Sverige studeras. Regionen utgör eller kan bli operationsmiljö för svenska internationella insatser, civila, polisiära och militära.

Läs mer om programmet och ladda ner rapporter på www.foi.se/asien

John Rydqvist

Programledare,

Studier i asiatisk säkerhet

Sammanfattning

Denna studie syftar till att ge en fördjupad bild av de krafter i och kring Afghanistan som utgör den internationella interventionens fiender. Under de senaste åren har de afghanska talibanerna utvidgat sitt operationsområde till att omfatta nästan hela landet. Utvecklingen drivs lika mycket av talibanernas växande styrka som av regeringens tilltagande svaghet. Så länge korruption genomsyrar landets alla institutioner kommer talibanerna, trots de terrormetoder de ofta använder sig av, att fortsatt kunna göra sig gällande som politisk maktfaktor. En annan förutsättning är stödet från Pakistan, huvudsakligen genom element inom säkerhetstjänsten.

Talibanrörelsen i Afghanistan vänder sig mot både regeringen och dess utländska allierade. Den består av flera grenar, med Quetta-shuran under Mullah Omars ledning som den största och mest centrala. Haqqani-nätverket inordnar sig under Mullah Omars ledning men har en distinkt karaktär, genom närmare samarbete med den pakistanska säkerhetstjänsten, mer gränsöverskridande inriktning och länkar till al-Qaida. Hezb-e Islami (Gulbuddin), HIG, opererar däremot självständigt, om än ofta på lokalplanet i samverkan med talibanerna. Samtliga dessa grupperingar utgår från fristäder i de pakistanska områden som gränsar till Afghanistan, särskilt det semiautonoma FATA-området.

Där har också en separat pakistansk talibanrörelse vuxit fram, som visserligen samarbetar med de afghanska organisationerna men numera i första hand attackerar symboler för den pakistanska staten och har visat sig mer extremistisk än de ursprungliga talibanerna. Både den afghanska talibanrörelsen och dess pakistanska motsvarighet samarbetar med en rad islamistiska jihadrörelser baserade främst i södra Punjab. Talibanupproret har således blivit gränsöverskridande och kan inte längre behandlas som en intern, afghansk angelägenhet.

Nyckelord: Afghanistan, Pakistan, Pashtunistan, talibaner, jihadrörelser, förhandlingar, korruption, kriminella nätverk

Summary

The aim to this study is to give an in depth description of those destructive forces, inside and outside of Afghanistan, that oppose the international intervention and contend its goals. Over the last few years, the Afghan Taliban have expanded their area of operations to include almost the whole country. Factors driving this development have been the increasing weakness of the Afghan government as much as the growing strength of the Taliban. As long as corruption permeates the country's institutions, the Taliban will – in spite of the terror methods they often use - remain a political factor to be taken into account. Another prerequisite is support from Pakistan, mainly through elements within the security service.

The insurgency in Afghanistan is fighting the government, as well as its international allies. It is composed by various branches. The Quetta shura led by Mullah Omar is the largest and most important. The Haqqani network recognizes Mullah Omar as its leader but has a distinct character, through its close collaboration with Pakistan's security service, its more internationalist approach and its links to al-Qaeda. The Hezb-e Islami (Gulbuddin), HIG, on the other hand, operates independently, albeit often in cooperation with the Taliban on the local level. All these movements are based in safe havens in Pakistani areas bordering Afghanistan, in particular the semiautonomous FATA region.

In FATA, a separate Pakistani Taliban movement has also come forward, which now - even if it collaborates with the Afghan organizations – primarily attacks symbols of the Pakistani state and has turned out to be more extremist than the original Taliban. Both the Afghan Taliban movements and their Pakistani counterpart collaborate with a number of Islamist jihad movements based mainly in Southern Punjab. Thus, the Taliban insurgency has become a transnational phenomenon which can no longer be treated as an Afghan internal affair.

Keywords: Afghanistan, Pakistan, Pashtunistan, Taliban, jihad movements, negotiations, corruption, criminal networks

Innehållsförteckning

Rapportens syfte och disposition	9
DEL I: REGERINGSMOTSTÅNDET I AFGHANISTAN	11
1 Talibanrörelsens historia	12
1.1 Kampen mot den sovjetiska ockupationen.....	12
1.2 Pashtunkulturen	14
1.3 Olika faser	16
2 Dagens afghanska talibanrörelse; Quetta-shuran	17
2.1 Bakgrund	17
2.2 Metoder	21
2.3 Finansiering.....	24
2.4 Expansion norrut och vidgade samarbetsmönster.....	26
3 Dagens afghanska talibanrörelser; Haqqani-nätverket	29
4 Dagens afghanska talibanrörelser; Mansur-nätverket.	32
5 Hezb-e Islam/HIG	33
6 Al-Qaida	35
7 Löst anknutna grupper	37
8 Sammanfattning del I	39
DEL II: PÅVERKAN PÅ AFGHANISTAN FRÅN PAKISTAN OCH ÖVRIGA GRANNLÄNDER	40
9 Pakistan	42
9.1 Politisk bakgrund.....	42
9.2 Federally Administered Tribal Areas, FATA.....	46
9.3 Baluchistan.....	47
9.4 Parallella kriser.....	49
10 Den indisk-pakistanska problematiken	51
11 Pakistanska militanta grupper som verkar i regionen	54
11.1 TTP:s framväxt.....	54
11.2 Kontraproduktiv eftergiftspolitik	57
11.3 Övriga extremiströrelser i Pakistan	59
12 Iran	63
13 De centralasiatiska republikerna och Ryssland	65

14	Sammanfattning del II	66
	DEL III: FÖRHANDLINGAR - HINDER OCH FÖRUTSÄTTNINGAR	67
15	Svikna förhoppningar	68
16	Regeringssidans bristande legitimitet	69
17	Talibanernas motiv och aspirationer	74
18	Sammanfattning del III	79

Rapportens syfte och disposition

Talibanrörelsens attacker i Afghanistan blir allt djärvare och mer förödande. I slutet av juni attackerades det välbevakade Intercontinental Hotel i Kabul och i början av augusti led de amerikanska specialstyrkorna sin största enskilda förlust hittills, då en attackhelikopter sköts ned i provinsen Wardak.

Denna studie syftar till att ge en fördjupad bild av de krafter i och kring Afghanistan som utgör den internationella interventionens fiender. Bland dessa ingår inte bara den centrala talibanrörelsen och övriga etablerade motståndsgupper, utan också kretsar som har intressen av att kriget fortsätter. Dessa intressen är i hög grad gränsöverskridande och problemen i Afghanistan förstärks i många fall av konflikter som ligger utanför den afghanska regeringens och den internationella koalitionen räckvidd. En analys av regeringsmotståndet i Afghanistan inför den avstämning av den fortsatta strategin, som kommer att göras under Bonn II-konferensen i december 2011, bör således ta sitt avstamp i den regionala problematiken.

Mot denna bakgrund utgår rapporten från att talibanupproret i Afghanistan inte kan isoleras från utvecklingen i Pakistan, där en inhemsk talibanrörelse vuxit fram som drar på kunskaper och resurser i en flora av jihadrörelser som går längre tillbaka i tiden. Utan samarbete med dessa rörelser och tillgång till basområde och träningsläger på pakistanskt territorium skulle den afghanska talibanrörelsen inte ha kunnat genomföra den snabba expansion över nästan hela landet som ägt rum under de senaste åren.

Rapporten är en skrivbordsstudie, som bygger främst på litteraturstudier men också på egna erfarenheter och samtal. Huvudsakligen har öppna källor använts.

Rapportens första del, *Regeringsmotståndet i Afghanistan*, redogör för talibanrörelsens historia och ger sedan en bild av dess huvudkomponent, Quetta-shuran – dess uppbyggnad, metoder och finansiering. Därefter behandlas Haqqani-nätverket, HIG och al-Qaida, liksom andra grupper som i varierande grad har intressen i en fortsatt konflikt.

I den andra delen, *Påverkan på Afghanistan från Pakistan och övriga grannländer*, ges en bakgrund till utvecklingen i Pakistan, särskilt de områden som gränsar till Afghanistan, och en redogörelse för hur den indisk-pakistanska problematiken påverkar motståndsbilden i Afghanistan. En genomgång av de militanta grupperna i Pakistan följs av kortare utblickar mot Afghanistans övriga grannländer.

I den tredje delen, *Förhandlingar – hinder och förutsättningar*, diskuteras läget inför den internationella konferens om Afghanistan som ska hållas i Bonn i december 2011, även kallad Bonn II-konferensen. Det hävdas att regeringssidans bristande legitimitet är en central orsak till att talibanerna återigen kunnat växa

sig starka. Regeringens samarbete med krigsherrar av olika slag har lett till att den på många håll betraktas som en destruktiv kraft i paritet med upprorsrörelserna. Särskilt det eftersatta rättsväsendet är en faktor som spelar talibanrörelsen i händerna. Eftersom den internationella insatsen ses som en del av regeringssidan har även denna i långa stycken förlorat sin trovärdighet, vilket inte hindrar att oron är stor för vad som kan hända när de internationella trupperna dras tillbaka.

DEL I: REGERINGSMOTSTÅNDET I AFGHANISTAN

Talibanrörelsen består av flera grenar med gemensam värdegrund men delvis varierande bakgrund, inriktning och metodik. Variationen återfinns såväl inom Quetta-shuran, den dominerande grenen, som i relationen mellan denna och övriga grenar. Rörelsen vilar på religiös grund och kännetecknas av en kombination av anpassningsförmåga och stabilitet i ledningsfunktionerna. Trots att talibanerna använder sig av terrormetoder, har rörelsen också sidor som ger den visst folkligt stöd. Dess styrka har genom olika skeden varit lag och ordning, samt tillgång till snabb och kostnadsfri rättskipning.

1 Talibanrörelsens historia

1.1 Kampen mot den sovjetiska ockupationen

Ordet *talib*, med pluralformen *taliban*, betyder lärjunge, elev vid en religiös skola, *madrassa*, och i denna mening har talibaner funnits sedan urminnes tider. Som politisk faktor uppstod talibanerna i form av distinkta grupperingar inom motståndsrörelsen mot den sovjetiska ockupationen av Afghanistan under 1980-talet, samtidigt som de då tillhörde någon av de organisationer, *tanzim*, som erhöll stöd via Pakistan för att föra denna kamp.¹ Till skillnad från andra grupper av befrielsekrigare, *mujahedin*, betonade talibanerna kontinuerlig, religiös utbildning och rättskipning baserad på islam. Abdul Salam Zaif, som senare blev talibanregimens ambassadör i Islamabad, beskriver i sina memoarer hur pashtunbefolkningen i Kandaharprovinsen under kriget mot de sovjetiska trupperna uppsökte talibanernas domstolar för att få sina tvister lösta och hur talibanerna också hade upprättat fångelser i de distrikt som de kontrollerade.² Till skillnad från många andra mujahedin, som motiverades av möjligheten att tillskansa sig mark eller pengar, var talibanerna, enligt Zaif, inte intresserade av något annat än den religiösa aspekten av befrielsekriget, *jihad*. De var uppfyllda av det hägrande martyrskapet. Zaif deltog i kriget som en av dessa talibaner och det han beskriver är en mycket lycklig tid i en annars karg tillvaro, ett slags religiös extas i dödens närhet. En annan skillnad var att de talibaner som sökte sig till varandra kom från olika bakgrunder och byar. De representerade alltså inte som andra mujahedingrupper en viss klan eller politisk fraktion.

Många av dessa talibaner hade sin fasta hemvist i Pakistan, i något av de flyktingläger som hade uppstått efter det kommunistiska maktövertagandet i Kabul 1978 och den efterföljande sovjetiska invasionen på julafton 1979. Exempelvis beskriver Zaif hur han, efter ett första år på slagfältet, återvänder till Quetta i den pakistanska provinsen Baluchistan för att studera i en madrassa där,

---

¹ Dessa sju *tanzim*, kända som *The Peshawar Seven*, var Hezb-e Islami (Gulbuddin Hekmatyar), Hezb-e Islami (Yunus Khalis), Jamiat-e Islami (Burhanuddin Rabbani), Harakat-e Inqelab-e Islami Afghanistan (Mohamed Nabi Mohamedi), Ittehad-e Islami (Abdu al-Rabb Al-Rasul Sayyaf), Jabha-yi Najat-i-Milli-yi Afghanistan (Sebghatullah Mujaddedi) och Mahaz-e Milli-yi Islami-yi Afghanistan (Pir Sayed Ahmad Gailani). Genom att exklusivt erkänna dessa organisationer som mottagare av det bistånd som strömmade in från väst och arabvärlden, styrde den pakistanska säkerhetstjänsten motståndsrörelsen i riktning mot heligt krig, *jihad*. Mer nationalistiskt eller vänsterpolitiskt präglade sekulära rörelser marginaliserades från ett tidigt stadium. Talibangrupper fanns framför allt i Harakat och Hezb-e Islami (Khalis). Dessa rörelser blev med tiden allt mer islamistiska.

² Abdul Salam Zaef, *My Life With the Taliban*, edited by Alex Strick van Linschoten and Felix Kuehn, Hachette India 2010, s. 22.

som öppnats som en filial till moskén i Kandahar. Mot bakgrund av detta samband kan det te sig naturligt att talibanrörelsens ledning också i nästa fas, efter 2001, hamnade i Quetta och går under namnet *Quetta shura*.³

Efter de sovjetiska truppernas utmarsch höll, beskriver Zaif, talibanledningen ett möte i en silo i utkanten av Kandahar för att diskutera hur staden skulle delas upp mellan dem själva och andra mujahedingrupper. Bland de senare hade en del emellertid bytt sida och stödde nu den regim, ledd av Najibullah, som ryssarna lämnat efter sig. Medan talibanerna diskuterade, hade de andra mujahedingrupperna styckat upp Kandahar mellan sig.⁴ Trots talibanernas stora insatser och många dödsoffer i kriget, hade endast de ryska familjebarackerna utanför flygplatsen lämnats åt dem. I detta läge valde de flesta av dem att återvända till sina hembyar och återgå till en civil tillvaro.

Stridigheterna mellan olika mujahedin-fraktioner tilltog under början av 1990-talet, både på nationell nivå och i Kandahar, där olika krigsherrar, *commanders*, etablerade överhöghet över olika delar av staden och provinsen. De utnyttjade sin ställning för att trakassera befolkningen, bl a genom att ta ut avgifter vid de vägspärrar de upprättade. Lag och ordning sattes helt ur spel, liksom de stränga moraliska påbud som reglerar pashtunbefolkningens liv. Grupper såväl inom som utanför talibanrörelsen började reagera och söka efter utvägar att återställa någon form av ordning. Den rörelse som numera går under beteckningen *Taliban* grundades vid ett möte i Sangisar i Kandaharprovinsen senhösten 1994. Mullah Mohamed Omar utsågs till rörelsens befälhavare. Målet var att införa sharia som juridiskt och moraliskt rättesnöre, bekämpa synden ("vice") och införa dygden ("virtue"). Mot bakgrund av det kaos som de inbördes stridande krigsherrarna försatt landet i, hälsades talibanerna av många som befriare. Rörelsen gick snabbt framåt och intog först Kandahar den 4 november 1994, sedan Kabul den 26 september 1996.

Talibanrörelsens uppkomst och tidiga historia belyser många av de faktorer som kännetecknar den än idag: stränga moralkoder och stark religiositet, spartansk livsföring, motståndet mot utländska influenser, förankringen i den pashtunska landsbygden, de starka banden till Pakistan, betoningen av rättskipning och avsaknaden av andra visioner för samhället än en återgång till sharia-lagarna i ortodox tappning. Det sistnämnda ledde till att även den USA-ledda koalitionen intervention hösten 2001, *Operation Enduring Freedom*, som kastade talibanerna ur sadeln, av de flesta afghaner hälsades som en befrielse och möjlighet att skapa ett modernare och bättre samhälle.

---

³ Shura är en beslutande församling.

⁴ Ibid., s. 50.

Detta gällde inte minst kvinnorna. Även talibanernas syn på kvinnor ingår som en tydlig ingrediens i rörelsens historia. Exempelvis anger Zaif att ett avgörande skäl för familjens flykt till Pakistan 1978 var den prosovjetiska regimens påbud om att kvinnor skulle utbildas och brudpriset begränsas. Dessa nya regler ansågs strida mot religiösa lagar. Därmed illustreras också hur central frågan om kvinnornas ställning är i den konservativa rätts- och moraluppfattning som präglar talibanrörelsen – hela byar flydde för att bevara ”sina” kvinnors ”ärbarhet”, i praktiken för att rädda dem undan en jämställdhetsreform.

Talibanerna växte fram ur pashtunbefolkningen i södra Afghanistan och de madrassas, som ofta drevs av deobandirörelsen. Denna rörelse har sina rötter i orten Deoband i norra Indien, där ett stort islamiskt universitet, *Darul Uloom Deoband*, grundades år 1866. Ledande religiösa auktoriteter inom deobandirörelsen motsatte sig den delning av den indiska subkontinenten i en muslimsk respektive hinduisk stat som skedde 1947. Deras vision gällde snarare en gränslös muslimsk trosgemenskap, *ummah*, över hela subkontinenten. Samma gränslösa ideologi präglar delar av dagens talibanrörelser – dock inte den som lyder under Mullah Omar – vilka har regionala och internationella inslag och strävar efter att upprätta ett islamiskt emirat i en så stor del av världen som möjligt (*global jihad*). Under kriget mot Sovjetunionen på 1980-talet, då general Zia ul-Haq genomförde en islamisering av det pakistanska samhället, ökade också det saudiarabiska inflytandet från fundamentalistiska, wahhabitiska/salafistiska rörelser, vilka byggde upp madrassas och moskéer i de delar av Pakistan som utgjorde basområden för mujahedin. Även dessa bidrar till fundamentalistiska strömningar i regionen.

1.2 Pashtunkulturen

Förutom detta religiösa arv är också pashtunernas heders- och moralkoder starkt levande inom talibanrörelsen. Den samlande beteckningen på dessa är *pashtunwali*. Förutom förhållandet mellan könen regleras i dessa traditioner sådana saker som gästfrihet, *melmastia*, som utgör ett absolut påbud, och hämnd, *badal*, som utgör en absolut plikt vilken kan ärvas i generationer och ska genomföras enligt principen ”öga för öga, tand för tand”. De segslitna vendettor som därigenom uppkommer, kan lösas genom att ett äldreråd, *jirga*, förhandlar fram en försoning som vanligen innebär att någon part avstår resurser till den andra.⁵ Kulturen är egalitär – alla män har samma värde – men gendersegregerad – män styr över kvinnor. Den är fokuserad på kollektivet, inte individen, och baserad på motsatsparet heder/skam:

---

⁵ En sådan resurs kan vara unga flickor, både bland pashtuner och andra folkgrupper i såväl Afghanistan som Pakistan.

Behaviour is honourable or shameful when it is honourable or shameful in the eyes of other people. Consequently, the main rule of conduct is the question as to how one's behaviour is evaluated in the eyes of other people. In addition, the cited rule implies another dichotomy: individual honour and shame are closed linked to the honour and shame of other people.⁶

Det pashtunska kollektivet har dock sällan varit homogent, utan präglats av splittring och konflikter mellan olika etniska subgrupper eller sociala klasser, samtidigt som pashtunerna alltid lyckats sluta sig samman inför externa hot. Traditionellt har pashtunerna praktiserat en relativt moderat form av sunni-islam i enlighet med den s.k. *hanafi*-skolan, som skiljer sig från såväl deobandi-skolan som de extremistiska wahhabitiska influenser som karaktäriserar dagens talibanrörelse. Den wahhabitiska ideologin är byggd på en hierarkisk modell där ledaren styr och anhängarna följer, medan pashtunkulturen bygger sin organisation från gräsrotterna och uppåt.

Det finns alltså inbyggda motsättningar i talibanrörelsens ideologiska/kulturella arv, liksom mellan de grupper som ingår i den. Därtill kommer att traditionella värderingar och strukturer urholkats under de många krigsåren, då en stor del av pashtunbefolkningen också tvingats migrera fram och tillbaka över gränsen till grannländerna Pakistan och Iran. Idag kan lokala makthavare med tillgång till militär makt och stöd från regeringen straffritt sätta sig över de beslut som fattas av jirgan. En analys av talibanrörelsen är dock inte komplett utan en förståelse av varifrån olika ledande personer kommer – geografiskt, såväl som etniskt och ideologiskt – och inom vilken fraktion de befann sig under kriget mot Sovjetunionen. I avsnitten 2 berörs dagens ledande afghanska talibanrörelser mer utförligt.

Majoriteten av pashtunerna, ca 30 miljoner, bor i Pakistan – inklusive FATA-området⁷ (3-3,5 miljoner) – där de utgör ca 16 procent av den totala befolkningen, medan ca 12,5 miljoner bor i Afghanistan, där de dock beräknas utgöra ca 42 procent av befolkningen.⁸ Befolkningsgrupperna åtskiljs av den s.k. *Durand Line*, som den brittiska kolonialmakten drog upp år 1893 men som aldrig erkänts av vare sig den berörda befolkningen eller den afghanska regeringen. Den pakistanska majoriteten har sedan Pakistan bildades 1947 upplevt sig som marginaliserad i det nya landet, vilket tillsammans med den pashtunska nationalism som lever kvar i bägge länderna bidragit till att drömmen om ett

---

⁶ Lutz Rzehak, *Doing Pashto, Pashtunwali as the ideal of honorable behavior and tribal life among Pashtuns*, Afghanistan Analysts Network, AAN Thematic Report 01/2011, s. 9.

⁷ Se vidare avsnitt 9.2.

⁸ Amin Saikal, *Afghanistan and Pakistan: The Question of Pashtun Nationalism?* Journal of Muslim Minority Affairs, Vol. 30, No. 1, March 2010, s. 6.

oberoende och sammanhållet Pashtunistan fortfarande har aktualitet i vissa kretsar. (Se vidare avsnitt 9.2) Mot denna bakgrund kan talibanerna betraktas också som en nationell, pashtunsk rörelse. Även om rörelsen gradvis blivit uppblandad med icke-pashtunska element (se vidare avsnitt 2.4) kan denna roll sägas ha ökat under det senaste decenniet, i takt med att svagheterna i det alternativ som den afghanska regeringssidan erbjuder blivit allt mer uppenbara.

1.3 Olika faser

Sedan uppkomsten har talibanrörelsen genomgått stora organisatoriska och funktionella, snarare än ideologiska, förändringar. Dess historia kan indelas i fyra faser:⁹

1979-94: Talibangrupper med en distinkt profil agerar inom ramen för de mujahedinrörelser som bekämpar först Sovjetunionen och sedan varandra i det inbördeskrig, som uppstår efter de sovjetiska truppernas utmarsch;

1994-96: Talibanerna integreras i en egen rörelse, som går till motattack mot de fraktioner som sprider oro och anarki i landet. Deras aktion välkomnas av stora delar av en krigstrött befolkning.

1996-2001: Talibanerna utgör statsmakten i Islamic Emirate of Afghanistan, IEA, som styr över nästan hela landet. Till en början eftersträvar de att inlemmas i det internationella samfundet. Dock erkänns de av endast tre stater (Pakistan, Saudiarabien och Förenade Arabemiraten) och utsätts, efter terroristattacker i Östafrika 1998 som ledde till en amerikansk missilattack mot al-Qaida-baser i landet, för sanktioner och växande isolering.

2001: Rörelsen återgår till att bli en gerilla, som med växande framgång bekämpar den afghanska regeringen och den internationella närvaron i Afghanistan. Under de första åren avvaktar de utvecklingen och gör vissa trevare för att bli inkluderade i återuppbyggnadsprocessen. När dessa avvisas, börjar de rekrytera och etablera sig som upprorsrörelse i allt större delar av landet. Sedan 2005-06 konsoliderar de sin närvaro och sina parallella administrativa strukturer i praktiskt taget alla provinser.

---

⁹ Framställningen bygger på Thomas Ruttig, *How Tribal Are the Taleban? Afghanistan's largest insurgent movement between its tribal roots and Islamist ideology*, Afghanistan Analysts Network, AAN Thematic Report 04/2010. Jfr s. 19.

2 Dagens afghanska talibanrörelse; Quetta-shuran

2.1 Bakgrund

Trots de transformationer talibanrörelsen genomgått, kännetecknas den samtidigt av en hög grad av kontinuitet. Det främsta exemplet är att Mullah Omar, som våren 1996 utropades till *amir ul-mo'menin*¹⁰ av en shura i Kandahar bestående av 1 200 utbildade präster, kvarstått som dess ledare utan att utmanas eller ifrågasättas på något märkbart sätt. Kring Mullah Omar finns också sedan begynnelsen en kärna av *Kandaharis*, ledare med rötter i provinsen Kandahar. Kamratskapet mellan dessa och inom andra kretsar inom rörelsen, *andiwali*, är starkt och baserat på antingen religiösa, politiska eller etniska band – man kan ha utbildats i samma madrassa eller frekventerat samma moské, ha tillhört samma tanzim eller komma från samma klan.

Även om vissa tecken till uppmjukning av attityderna kan noteras, exempelvis vad gäller flickors skolgång och förbudet mot musik, står rörelsen fortfarande för en dualistisk, svart-vit världssyn, där ont kämpar mot gott och rättrogna mot avfallingar. Påfallande är emellertid också den vikt som läggs vid uppförande och yttre attribut, såsom frisyra och klädsel, längden på skägg och byxben, offentlig förrättning av bön och bestraffning, strikt segregering av kvinnor, m.m. Att kartlägga rörelsen är inte enkelt – ledarna låter sig sällan fotograferas och går under flera namn, i de offentliga utsagorna är förhållandet till sanningen instrumentellt – men några försök har ändå gjorts, vilka ligger till grund för den framställning som följer.

Rörelsen utgörs av ett antal nätverk kring karismatiska ledare, baserade på personliga relationer, som kombineras med en hierarkisk struktur med en ledning i toppen. Dess storlek är svår att fastställa, bl.a. på grund av att majoriteten kan betecknas som ”deltidstalibaner” med ett flexibelt förhållande till rörelsen. I likhet med vad Abdul Salam Zaif beskriver i sina memoarer kan de ansluta sig till talibanförband i akuta krigslägen men därefter återgå till sina ordinarie sysslor tills nästa kris inträffar. Andra kan vara mer eller mindre tvingade att slåss med talibanerna, antingen av rena försörjningsskäl eller för att värna om sin och sin familjs säkerhet. I gråzonen finns också en stor grupp människor som försöker navigera efter hur vindarna blåser och undvika att befinna sig bland

---

¹⁰ De rättrognas härskare/ledare.

förlorarna i ett framtida skede. Beräkningar anger att 80-90 procent av talibansoldaterna opererar nära sina hembyar.¹¹

Hur stor den andel av den afghanska befolkningen är som aktivt sympatiserar med talibanerna är svårt att beräkna. Säkerhetsproblemen försvårar direkta personkontakter – ofta når man endast dem som har mobiltelefon, vilket både begränsar urvalet och innebär svårigheter att lämna ärliga svar. Den siffra på 10-15 procent som ändå brukar nämnas, ligger troligen i underkant.¹² En distinkt grupp av sympatisörer är de familjer och klaner, som haft eller har någon medlem fängslad på USA:s bas i Guantánamo på Kuba. Generellt har sympatierna ökat på senare år, i takt med att regeringssidan förlorat i trovärdighet. Det är inte ovanligt att afghaner idag talar med viss nostalgi om det ”stränga men rättvisa styre” som utövades då talibanerna satt vid makten på 1990-talet. I det historiska ljuset av ett flertal mycket brutala regimer eller lokala styren i Afghanistan under de senaste 30-40 åren framstår talibanregimen heller inte som den värsta vad gäller exempelvis utpressning, korruption och sexuellt våld mot civila. Jämfört med denna tid har disciplinen dock urholkats och övergreppen blivit fler i rörelsens nuvarande skepnad som löst sammanhållen upprorsgrupp.

För något år sedan räknade forskaren Antonio Giustozzi med att rörelsen förfogar över 60-70 000 personer, en siffra som kan jämföras med de 100 000 som talibanledare själva brukar nämna. Av de 60-70 000 utgörs en kärna av 15 000 ”heltidsanställda” soldater i Afghanistan.¹³ Därtill kommer anhängare baserade i Pakistan – år 2007 räknade Giustozzi med att ca 20 procent av de talibaner som miste livet i kriget var pakistanter.¹⁴ I övrigt ingår milis i tjänst hos olika lokala maktinnehavare som valt att samarbeta med talibanerna, politiska kadrer med icke-militära uppdrag och små celler med specialister på exempelvis bombtillverkning samt tiotusentals deltidsanhängare. Vid behov kan också legosoldater eller kriminella element anlitas som ”daglönare” för specifika uppdrag, exempelvis utplacering av bomber, IEDs,¹⁵ och ibland samarbetar rörelsen med grupper lojala med andra ledare, som i vissa fall gradvis talibaniseras. Det förekommer också att enheter ur den statliga polisen, Afghan National Police (ANP), i trängda lägen väljer att samarbeta med talibanerna eller, vilket sker mer sällan, helt hoppa av och ansluta sig till dem.

¹¹ Ibid., s. 13.

¹² För ett resonemang kring detta, se Antonio Giustozzi, *Koran, Kalashnikov and Laptop*, Hurst & Company, London 2007, s. 35-37.

¹³ Antonio Giustozzi, *Negotiating with the Taliban, Issues and Prospects*, A Century Foundation Report, The Century Foundation, USA 2010, s. 4-5.

¹⁴ Antonio Giustozzi, *Koran, Kalashnikov and Laptop*, s. 35.

¹⁵ Improvised Explosive Devices.

En annan analytiker, Thomas Ruttig, beskriver rörelsen som ”a network of networks”,¹⁶ organiserat i en serie koncentriska cirklar: i den innersta cirkeln finns gruppen kring Mullah Omar, utanför den en krets av jihadister, huvudsakligen rekryterade från samma etniska grupper som återfinns i den innersta cirkeln, samt utanför denna en tredje, vidare krets av huvudsakligen pashtuner som drivs av missnöje med sakernas tillstånd, utökad med personer som ansluter sig huvudsakligen för att skaffa sig en inkomstkälla.¹⁷ Ytterligare en forskare, Seth G. Jones, beskriver den samlade motståndsrörelsen i Afghanistan som ”a *complex adaptive system*”, som är ”diverse (made up of multiple interconnected elements) and adaptive (possessing the capacity to change and learn from experience). Examples of complex adaptive systems include the stock market, ant colonies, and most major social organizations.”¹⁸

Rörelsen beskrivs som decentraliserad men inte fragmenterad, heterogen men ändå sammanhängande, med en stark men ”elastisk” disciplin som ger tillräckligt utrymme för lokala befälhavare, *commanders*, att agera utan dagliga instruktioner. Organisatoriskt är den dualistisk: både vertikal – ”skuggstaten” är hierarkiskt organiserad kring en nationalistisk agenda – och horisontell – nätverken är förankrade i det pashtuniska klansamhället. Religiösa, etniska och regionala aspekter överlappar med varandra. Till skillnad från exempelvis den pakistanska talibanrörelsen har Quetta-shuran dock inte gränsöverskridande ambitioner – den ingår inte i den internationella jihadrörelse som vill upprätta ett globalt islamiskt emirat utan är fokuserad på att befria Afghanistan från dess ockupanter och återupprätta det islamiska emiratet där, som man anser ha avsatts på olagligt sätt av en utländsk invasionsstyrka. Attentaten i USA den 11 september 2001 ligger således inte i linje med Quetta-shurans ambitioner och inriktning. Därför förefaller det inte troligt att Mullah Omar var delaktig i denna planering.

Trots att rörelsen på det ideologiska planet inte i första hand är inriktad på etnicitet – Mullah Omar har deklarerat att endast islam binder talibanerna samman – domincras den i praktiken av pashtuner, ofta från marginaliserade grupper i de södra provinserna. Rörelsen kan således också ses som en social reaktion mot privilegierade klasser och grupper, de yngres revolt mot äldre styresmän och landsbygdens svar på städernas degenererade livsstil, som tar sig militanta uttryck. Sålunda betraktad kan den påminna om exempelvis Röda Khmererna i Kambodja.

¹⁶ Ruttig, *How Tribal Are the Taleban?*, ss. 1 och 13.

¹⁷ Thomas Ruttig, *The Other Side, Dimensions of the Afghan Insurgency: Causes, Actors and Approaches to Talks*, Afghanistan Analysts Network, AAN Report 01/2009, s. 14.

¹⁸ Seth G. Jones, *In the Graveyard of Empires, America's War in Afghanistan*, W.W. Norton & Company, New York 2009, s. 224.

På lägre nivåer är den personliga lojaliteten till den lokale ledaren oftast en avgörande faktor för den enskilde medlemmen, medan jihadinspirerad religion och ideologi är viktiga motiv högre upp i hierarkin, där många utbildats i madrassas som betonar dessa värderingar. Det återintegreringsprogram, Afghanistan Peace and Reintegration Program (APRP), som startats för att locka talibaner tillbaka i regeringsfällan bygger i hög grad på ekonomisk kompensation, vilket i praktiken torde begränsa det till den del av rörelsen som drivs av i första hand materiella motiv. Detta gäller således inte kärngruppen, utan främst på lägre nivåer inom organisationen och det finns skäl att tro att metoden övervärderats som ett instrument att vända utvecklingen – särskilt som det genom den afghanska historien varit vanligt att skifta allianser efter vad som ger mest utdelning för stunden. Talesättet att ”man inte kan köpa en afghan, men väl hyra honom” har fog för sig.

Högsta organ inom den afghanska talibanrörelsen är ledningsrådet, *Leadership Council*, med Mullah Omar i spetsen. Detta råd går också under namnet *Quetta shura*, då det är baserat i huvudstaden i den pakistanska provinsen Baluchistan. (Ledande talibaner har dock påträffats även i mångmiljonstaden Karachi, provinshuvudstad i Pakistans sydöstra provins Sindh.) Ledningsråd finns också på provinsnivå, ibland men inte alltid baserade i Pakistan. Talibanerna utser ”skuggregeringar” på provins- resp distriktsnivå med guvernörer, domare, polischefer, underrättelseansvariga och uppbördsmän som med varierande framgång gör sig gällande på marken, där lokala miliser upprätthåller detta styre. Hur stort inflytandet blir i praktiken beror ofta på respektive individs lokala anknytning. Talibanerna strävar inte nödvändigtvis efter permanent kontroll över territorier utan kan komma och gå för att visa närvaro, samtidigt som de utövar kontroll via uppgörelser med den ofta mycket svaga, reguljära administrationen.

Olika kommissioner med ministerieliknande uppgifter nämns i talibankontrollerade media men det är fortfarande nätverken som utgör de centrala byggstenarna i talibanernas maktutövning. När en enskild ledare elimineras, påverkas nätverket runt honom men knappast talibanrörelsen som helhet. Nya ledare tar vid, eventuellt med delvis förändrade nätverk. På senare tid märks dock en tendens att modernisera institutionsbyggandet genom att i högre grad basera tillsättningar på meriter snarare än relationer, vilket också lett till ett ökande inslag av icke-pashtuner i ledande funktioner. En annan tendens är att den yngre generation som tar över då de äldre försvinner, representerar en radikalare ideologi, eventuellt med starkare band till al-Qaida. På ett övergripande plan anses talibanrörelsen dock under senare år ha fjärmat sig från al-Qaida, särskilt sedan den ökände Mullah Dadullah dödades i maj 2007. Liksom Haqqani-nätverket (se vidare avsnitt 3) samarbetade Mullah Dadullah i högre grad än andra grenar av talibanrörelsen med utländska islamister, inklusive uzbekier, pakistanier och tjetjener, vilka har svagare band till lokalbefolkningen och anses stå för brutalare former av krigföring.

Den decentraliserade strukturen gäller även den militära organisationen som ju täcker mycket omfattande och delvis svårtillgängliga områden, där kommunikationen mellan olika centra dessutom försvåras genom ISAF:s elektroniska övervakning. Personliga kurirer måste i hög grad användas för att förmedla känsliga budskap. Verksamheten präglas därför av långtgående självständighet och leds av fyra *regional commands*. Ledningen för regionerna i syd och väst är baserad i Quetta, den för öst i Peshawar, huvudstad i den pakistanska provinsen Khyber Pakhtunkhwa, den för sydöst i Miramshah, centralort i Norra Waziristan som gränsar till den afghanska provinsen Khost och den för provinserna Helmand och eventuellt Nimroz i flyktinglägret Gerdi Jangal i Baluchistan. En *front commander* innehar den militära ledningen och skall då samarbeta med de skuggguvernörer som står för den politiska och administrativa ledningen.

Rekryteringen till talibanrörelsen är religiöst baserad. Det afghanska prästerskapet, särskilt i pashtunområdena, vände sig ganska snart efter interventionen år 2001 mot den utländska närvaron och kunde användas som brohuvuden, när bortjagade talibaner sökte sig tillbaka till sina kärnområden i syd. Nätverken från talibanstyret under 1990-talet var ibland intakta och kunde utnyttjas av talibanernas egna predikanter eller agenter, som skickades ut för att sondera läget i olika byar. Präster som försökte motsätta sig talibaniseringen tvingades på flykt eller, i vissa fall, mördades, medan mindre talibangrupper etablerade sig och började rekrytera lokalt. Gradvis breddades sedan rekryteringen. Exempelvis kunde grupper inom pashtunbefolkningen nära sig talibanerna i syfte att få stöd i någon lokal konflikt, vilket ibland resulterade i att de så småningom blev en del av rörelsen. Integrering skedde också genom ingifte – genom att äktenskapen är arrangerade, med flickan/kvinnan som en handelsvara vilken kan försäljas till rätt pris, förvandlas giftermålen till ett viktigt, taktiskt instrument för att bygga lojalitetsband.

2.2 Metoder

Liksom då de grep makten i början av 1990-talet, är det fortfarande lag och ordning som utgör talibanernas styrka när det gäller att vinna befolkningens sympatier. I konceptet ingår även att medla i konflikter mellan olika befolkningsgrupper. I områden där de är starka, sätter talibanerna upp egna domstolar, i övrigt kan befolkningen hänvisas till lokala *qazis*, rättslärda präster, som åtnjuter talibanernas förtroende. Under senare år har ett närmande skett till den informella, traditionella rättsskipning som fortsatt tillämpas på den afghanska landsbygden. Den strikta synen på sharia, religiöst inspirerad, islamisk lagstiftning, har således börjat luckras upp och jämkas samman med lokala rättstraditioner.

Den starka decentraliseringen kan medföra problem för en enhetlig tillämpning av rättsväsendet och rapporter om korrupta talibandomstolar har förekommit. De rubbar dock inte helhetsbilden av att talibanerna lyckas betydligt bättre än regeringen med att upprätthålla lag och ordning, samtidigt som just detta är centralt för en krigstrött befolkning. En annan sak är dock att såväl talibanrättvisan som den informella rättstraditionen är djupt konservativa, tillämpar extrema bestraffningar (t.ex. stening som straff för sexuella relationer utanför äktenskapet) och bygger på en könsideologi som utgår från att kvinnorna är underordnade sina manliga släktingars beskydd och saknar individuella rättigheter.

Vad gäller övriga samhällstjänster inom exempelvis undervisning eller sjukvård, görs mycket litet för folk i allmänhet, även om vissa madrassas kan få stöd och kliniker som inrättats för att ta hand om sårade talibansoldater kan ge viss service även till andra. Motståndet mot det statliga skolsystemet har dock luckrats upp under de senaste åren och en rad tidigare stängda skolor har kunnat återöppnas i de södra provinserna. Detta gäller även flickskolor och bör möjligen ses som ytterligare en eftergift för att anpassa sig till önskemål i de byar där man etablerat sig. Huruvida det rör sig om en mer djupgående sinnesförändring är för tidigt att säga – i andra områden har talibanerna explicit förbjudit flickor att gå i skolan.¹⁹ Det förblir också oprövat hur talibanrörelsen ställer sig till flickors högre utbildning och kvinnors rörelsefrihet, inklusive möjligheten att självständigt yrkesarbeta. Dessutom varierar alltså praxis – i mitten av juli 2011 rapporterades talibaner i provinsen Wardak ha förbjudit alla statliga skolor, även madrassas med anknytning till regeringen.²⁰

För människor som misslyckats med att lösa sina tvister med hjälp av det statliga rättssystemet, som – ifall det alls existerar – normalt är mutbaserat och dömer till förmån för den som betalar bäst, är det dock en lättnad att gratis få tillgång till snabba domslut.²¹ Samtidigt väger negativa faktorer tungt: Exempelvis använder sig talibanerna av terrormetoder för att eliminera motståndare och sprida skräck bland bybefolkningarna, de kidnappar civila för ekonomisk vinning och förbjuder fortfarande sådant som ger folk förströelse. I viss mån utjämnas emellertid denna negativa bild av att även det statliga styret, ofta utackorderat till lokala krigsherrar, i långa stycken präglas av våld, förtryck och exploatering. Det

¹⁹ Antonio Giustozzi och Christoph Reuter, *The Insurgents of the Afghan North: The rise of the Taleban, the self-abandonment of the Afghan government and the effects of ISAF's 'capture-and-kill campaign'*, Afghanistan Analysts Network, AAN Thematic Report 04/2011, s. 2-3. Exemplet avser provinsen Kunduz.

²⁰ Rapport i den afghanska TV-kanalen Shamsad den 18 juli 2011.

²¹ Enligt uppgift i *Afghanistan Human Development Report 2007*, Center for Policy and Human Development, Kabul 2007, s. 10 och 91, avdöms upp till 80 procent av alla tvister utan inblandning av det officiella systemet.

är i vissa krigsdrabbade delar av landet en inte ovanlig uppfattning att regeringssidan därvidlag snarast är värre än de alternativ som talibanerna tillhandahåller.

Denna uppfattning är självfallet subjektiv och belyser kanske i första hand det faktum att talibanrörelsen har en effektiv propagandaapparat.²² Mellan 2007 och 2010 dödade upprorsgrupperna (inklusive Haqqani-nätverket, HIG m.fl.) över 4 400 civila.²³ Enligt FN-missionen i Afghanistan, UNAMA, stod de under 2010 för 70 procent av de civila dödsfallen i kriget. Av dessa föll 44 procent offer för IEDs, 23 procent mördades och 11 procent omkom i självmordsbombningar.²⁴ Den kategori som ökat mest var beställningsmorden (*targeted killings*), som fördubblats sedan 2009. Särskilt i Kandahar och Helmand har denna metod använts för att skrämja människor från att samarbeta med regeringssidan. Under det första halvåret 2011 noterade UNAMA 1 462 civila dödsfall,²⁵ vilket innebar en ökning med 15 procent jämfört med motsvarande period föregående år. Andelen dödsoffer orsakade av talibanerna angavs ha ökat till 80 procent, medan Nato-styrkorna tillskrevs 14 procent.²⁶ Som särskilt oroväckande betecknade UNAMA talibanernas urskillningslösa användning av IEDs, som ökat med 17 procent under det senaste året – tillsammans med självmordsattacker stod IEDs för 49 procent av alla dödsfall och skador bland civila. För juni 2011 noterade UNAMA den högsta siffran för civila offer – 368 döda och 593 skadade – sedan denna statistik började föras 2007.²⁷ För civila afghaner är det dock inte alltid lätt att bedöma vilka som bär skulden till de stadigt stigande civila dödsoffren, utan man ser dem mest som en följd av kriget – och kriget beror, tror nog de flesta, på att utländska trupper finns i landet.

²² Se exempelvis International Crisis Group, *Taliban Propaganda: Winning the War of Words?*, Asia Report No 158, 24 juli 2008.

²³ Matt Waldman, *Dangerous Liaisons with the Afghan Taliban: The Feasibility and Risks of Negotiations*, United States Institute of Peace, Special Report 256, oktober 2010, s. 14.

²⁴ UNAMA (United Nations Assistance Mission in Afghanistan) och AIHRC (Afghanistan Independent Human Rights Commission), *Afghanistan Annual Report 2010: Protection of Civilians in Armed Conflict*, Kabul mars 2011, s. 2.

²⁵ Afghanistan NGO Safety Office (ANSO) redovisar en högre siffra: 1 865 dödade civila under det första halvåret 2011.

²⁶ UNAMA, *Afghanistan, Midyear Report 2011: Protection of Civilians in Armed Conflict*, Kabul juli 2011, s. 1-2.

<http://unama.unmissions.org/Portals/UNAMA/Documents/2011%20Midyear%20POC.pdf>

Talibanerna har avfärdat dessa siffror som partiska. (Rapport från Pajhwok Afghan News den 15 juli 2011.) Så skedde också efter UNAMA:s halvårsrapport 2010, då talibanerna föreslog att en brett sammansatt kommission skulle upprättas för att skärskåda siffrorna. Förslaget förverkligades inte.

²⁷ Pressmeddelande från UNAMA den 11 juni 2011, återgivet i International Crisis Group, *The Insurgency in Afghanistan's Heartland*, Asia Report No. 207, 27 juni 2011, s. 2 (fn 6).

Talibanerna har utfärdat en uppförandekod för hur krigföringen ska bedrivas, *Layha*, som först producerades 2006 och senast reviderades 2010. Anmärkningsvärt är att varje revision medfört en rörelse i riktning mot större hänsyn till humanitära överväganden. I koden förbjuds exempelvis tortyr, stymplingar, avrättningar på annat sätt än genom arkebusering men också sådant som cigarettökning. Religiös utveckling och moral betonas. Det är förbjudet att använda sig av krigssituationer för personlig vinning och stor vikt läggs vid att – och hur – civilbefolkningen ska skyddas. Som civila räknas dock endast personer som inte på något sätt kan associeras med regeringssidan. I praktiken följs denna kod inte särskilt noggrant – det är också svårt att sprida den till majoriteten av illitterata soldater – men den utgör ändå ett tecken på att talibanrörelsen centralt lägger vikt vid etiska regler, om än i egen tappning, och vill värna om sitt förhållande till civilbefolkningen.²⁸

2.3 Finansiering

Enligt International Crisis Group, ICG, har valutainströmningen till Afghanistan, genom både den internationella truppinsatsen och biståndet, gett upphov till ett sammanlänkat intressenätverk av personer från den politiska och ekonomiska eliten, affärsmän med kriminella kontakter och ledare inom upprorsrörelserna. Även om kriget kan avslutas, finns en risk att denna kriminaliserade krigsekonomi övergår i en likaledes kriminaliserad fredsekonomi, som skapar förnyade konflikter.²⁹ Bristande kontroll över valutahandeln är en annan faktor som bidrar till att göra det ekonomiska systemet sårbart för exploatering av bl.a. motståndsrörelserna.³⁰ Trots försök att reglera det, undandrar sig stora delar av det ofta använda *hawala*-systemet för valutaöverföringar myndigheternas insyn. Som helhet bidrar den korrumperade ekonomin till att hålla kriget igång, inte bara genom att regeringsmotståndet profiterar på situationen, utan också genom att mäktiga intressenter i de etablerade strukturerna vinner på status quo. Den

---

²⁸ För en utförligare redogörelse se Kate Clark, *The Layha: Calling the Taliban to Account*, Afghanistan Analysts Network, AAN Thematic Report 06/2011.

²⁹ International Crisis Group, *The Insurgence in Afghanistan's Heartland*, s. 22. Rapporten fortsätter: "International and local efforts to address the weak rule of law have only recently increased but for the most part remain piecemeal, giving corrupt elements of the government wide berth to profit from the conflict. The end result is an organized crime pandemic that thrives in a parallel shadow economy where cash is king and black market racketeering forms the backbone of multi-layered shadow governance structures. This complex system is run by criminal insurgent cartels and managed by conflict entrepreneurs in political and business circles in the legitimate 'overworld'." Citat från Executive Summary.

³⁰ En undersökning av centralbankens underrättelseenhet visade att 190 miljoner dollar transiterades genom Kabuls internationella flygplats under en enda dag i juli 2010. *Ibid.*, s. 22-23.

civilbefolkning som kläms mellan dessa sköldar saknar i hög grad politisk röst och inflytande.

Traditionellt bygger finansieringen av talibanverksamheten dock på dels intern uppörd av exempelvis skatter och avgifter, dels externa bidrag från sympatisörer i den muslimska världen. De sistnämnda kan ha ökat, då pengar sannolikt under senare år omdirigerats från Irak till Afghanistan.³¹ I den interna genereringen av medel ingår även betydande inkomster relaterade till vallmoodlingen och narkotikahandeln. Från att under sin tid vid makten ha vänt sig mot opiumhanteringen – Mullah Omar utfärdade år 2000 en fatwa mot vallmoodling som ledde till en drastisk nedgång – drar sig talibanrörelsen numera inte för att dela de vinster denna ger. För år 2009 kalkylerade UNODC³² att de afghanska talibanerna erhöll ca 155 miljoner dollar av de medel som handeln med opiater genererade, medan ca 2,2 miljarder dollar tillföll narkotikahandlarna och ca 440 miljoner de vallmoodlande bönderna.³³ Den 13 juli 2011 rapporterade chefen för säkerhetstjänsten i Helmand att talibanerna sedan kriget startade beslagtagit 41 ton opium från bönderna i provinsen i form av *ushr*, religiös skatt, samtidigt som de också tagit ut avgifter för att garantera säkerheten för smugglare och narkotikahandlare.³⁴

Vad gäller den externa finansieringen ser Antonio Giustozzi inga bevis för statlig inblandning: ”There is no hard evidence of funding from foreign states, although both Iran and Pakistan have been alleged (with some evidence) to have provided supplies or at least to have facilitated their delivery to the Taliban.” Däremot har talibanerna erhållit betydande ekonomiskt stöd från al-Qaida och andra jihadgrupperingar. Numera anses rörelsen dock framgångsrikt ha marknadsfört sitt eget varumärke och erhålla mer pengar än al-Qaida direkt från sympatisörer utomlands. Den externa finansieringens andel av talibanernas totala budget beräknas samtidigt ha minskat under senare år, genom att den interna inkomstgenereringen ökat. En orsak är att det blivit allt vanligare att företag – även sådana som verkar inom säkerhetssektorn, biståndet och återuppbyggnadsarbetet – betalar för talibanernas beskydd. Exempelvis anger ICG att miljontals dollar betalas till talibanerna och andra upprorsgrupper för

---

³¹ Skatterna går under beteckningen *ushr* och utgör ett slags tionde, medan bidragen, *zakat*, ingår som en av de fem religiösa pelarna i sunni-islam (vid sidan av tron, bönen, fastan och pilgrimsfärden).

³² United Nations Office against Drugs and Crimes.

³³ UNODC, *The Global Afghan Opium Trade: A Threat Assessment*, July 2011, s. 5. I rapporten anges också att det finns ca 300-500 heroinlaboratorier i Afghanistan, som producerar ca 380-400 ton heroin per år. http://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/Studies/Global_Afghan_Opium_Trade_2011-web.pdf

³⁴ Shamshad TV, Kabul, 13 juli 2011, nyheten återgiven i BBC Monitoring Afghanistan news den 15 juli 2011.

beskydd av den amerikanska militärens transporter.³⁵ Även inkomster från lösensummor för personer som tagits som gisslan i utpressningssyfte beräknas ha ökat. Kidnappningarna har antagit karaktären av en småindustri med flera led – kriminella grupper tillfångatar offret, som sedan säljs vidare, ibland flera gånger.

Också Haqqani-nätverket, som behandlas i avsnitt 3 nedan, rapporteras ha funnit vägar att via penningtvätt skaffa sig inkomster från den formella ekonomin. Rörelsen använder sig av företag inom exempelvis byggnadsbranschen som utåt sett är lagliga. Detta slags penetration av den formella ekonomin är särskilt vanlig i Kabul och dess omgivande region, där vallmoodling är mindre förekommande.³⁶ Även här förekommer emellertid oheliga allianser i rent kriminella syften: ”Locals in provinces surrounding Kabul repeatedly pointed to the nexus between government security officials and local commanders of both criminal gangs and insurgent groups as one of the main factors behind instability in the region.”³⁷

Vad gäller utgiftssidan, har afghanska och internationella experter beräknat motståndsrörelsernas kostnader till mellan 600 och 800 miljoner dollar per år.³⁸ En talibansoldats månadslön har beräknats till 240 dollar, med extra tillägg för attacker mot olika mål.³⁹

2.4 Expansion norrut och vidgade samarbetsmönster

Under de senaste åren har talibanerna utvidgat sitt operationsområde norrut i Afghanistan, till provinser där pashtunerna är i minoritet och motståndet mot dem under 1990-talet var starkt. För detta motstånd stod i första hand tre grupper, förenade i den s.k. Norra Alliansen: Junbesh-e Milli lett av Abdul Rashid Dostum, Jamiat-e Islami lett av Burhanuddin Rabbani (numera ordförande i det Höga Fredsrådet⁴⁰) och Ahmad Shah Massud (mördad av al-Qaida den 9 september 2001) samt en gren av det shiamuslimska Hezb-e Wahdat ledd av Mohamed Mohaqqueq. Dessa grupper är fortfarande politiskt aktiva i de norra provinserna, där en långdragen maktkamp mellan general Dostum, som är uzbek

³⁵ International Crisis Group, *The Insurgency in Afghanistan's Heartland*, s. 25.

³⁶ Ibid., s. 25.

³⁷ Ibid., s. 28.

³⁸ Ibid., s. 25.

³⁹ ICG anger: "While on average Taliban fighters in Laghman, for instance, are reportedly paid 240 dollars a month by the Peshawar Shura, fighters receive an additional 175-240 dollars for attacks on clinics, dams or schools; higher bonuses are awarded for attacks on ISAF forces." Ibid., ss. 13-14.

⁴⁰ För mer om det Höga Fredsrådet, se avsnitt 17.

och har sin maktbas i provinsen Jowzjan, och guvernören i provinsen Balkh, Atta Mohamed Nur, som är tadjik och har sin bakgrund i Jamiat-e-Islami, förefaller lida mot ett slut som lämnar Atta i den mest inflytelserika positionen.

Orsakerna bakom talibanernas offensiv i norr är dels att talibanrörelsen har en ambition att vara ett rikstäckande alternativ till den nuvarande regeringen, dels att trycket mot den har ökat i syd, vilket pressat militanta grupper norröver. Därtill kommer att betydelsen av den norra regionen har ökat bl.a. genom att ISAF-transporter omdirigerats från Pakistan, där de ofta attackerats, till rutter via de centralasiatiska republikerna. Offensiven inleddes år 2008 och har genomförts på traditionellt sätt med lokala präster som ankare, förstärkta av tillresande missionerande predikanter från Pakistan. Många av dessa bypräster, ofta utbildade i pakistanska madrassas, hade redan innan talibanerna dök upp på scenen aktivt predikat mot regeringen. Sedan marken sålunda preparerats, har små grupper av talibaner skaffat sig ett fotfäste och, som en av sina första åtgärder, satt upp domstolar. Vid behov har dessa domstolar kunnat vara mobila och bestå av exempelvis en utbildad präst med två assistenter på motorcykel. Det har också förekommit att kriminella grupper hyrts in för att destabilisera ett område.

I början av 2010 hade halva Baghlan, flera distrikt i Kunduz, huvuddelen av norra Takhar och delar av Faryab och Jowzjan lagts under talibanernas kontroll eller inflytande. I april samma år uppskattade den afghanska underrättelsetjänsten antalet talibansoldater i nordöst till 1150, fördelade på 95 grupper, och i norr till 872, fördelade på 75 grupper.⁴¹ Expansionen i norr har med nödvändighet åtföljts av en etnisk breddning av talibanrörelsen, med uzbekier, turkmener, aimaqer och, i mindre grad, tadjiker. Även ledande funktioner har tilldelats icke-pashtuner och man samarbetar med andra militanta islamistiska rörelser som är representerade i området, framför allt den uzbekiska Islamic Movement of Uzbekistan, IMU.⁴² Även personer som anses tillhöra al-Qaida finns i området, en del av dem utlänningar med erfarenhet från flera krigszoner, och har bistått talibanerna med exempelvis utbildning, bombtillverkning och planering. Med sin hårdare, ideologiska linje rapporteras de ibland ha ställt sig i vägen för talibanledare som velat närma sig regeringen. En liknande radikalisering förväntas som ett resultat av den *capture-and-kill*-kampanj som amerikanska specialtrupper sedan ett par år tillbaka genomför mot bl.a. talibanledare i norr – dessa ersätts ofta av yngre talibaner med en starkare inriktning på jihad.

Att talibanerna lyckats expandera så relativt snabbt i de norra provinserna beror inte bara på egen styrka utan också på att regeringen är svag, ineffektiv och korrupt, särskilt i nordöst:

⁴¹ Giustozzi och Reuter, *The Insurgents of the Afghan North*, s. 8.

⁴² Se vidare avsnitt 13.

... mismanagement is not a nuisance but a systemic pattern that springs from the political system. ... Dysfunctional institutions are one factor, omnipresent corruption another; both lead to low confidence in the government. Regardless of the Taleban presence, people do not turn to government officials to resolve their disputes.⁴³

Det finns också åtskilliga exempel på hur talibaner trängts tillbaka av ISAF-trupp men senare kunnat återkomma till samma områden, sedan regeringen misslyckats med att etablera fungerande institutioner och istället lämnat befolkningen i ett maktpolitiskt och administrativt vakuum.

---

⁴³Giustozzi och Reuter, *The Insurgents of the Afghan North*, s. 11.

3 Dagens afghanska talibanrörelser; Haqqani-nätverket

Det decentraliserade systemet innebär att talibanrörelsens olika grenar antar delvis olika karaktär. Tydligast är detta i den sydöstra militära zonen (*regional command*), där Haqqani-nätverket är ledande. Detta har mer och mer kommit att inkorporeras i talibanrörelsen, utan att helt överlappa med denna. Nätverket, som tillhandahåller huvuddelen av talibansoldaterna i östra Afghanistan, leddes fram till 2005 av Jalaluddin Haqqani. På grund av sviktande hälsa lämnade han då över det direkta ledarskapet till sin son Sirajuddin men rapporteras kvarstå som rådgivare inom shuran i Miramshah i det pakistanska gränsområdet Norra Waziristan. Sirajuddins halvbror Badruddin anses vara rörelsens chef för militära operationer.

Haqqani-nätverket ingår som en distinkt men integrerad del av talibanrörelsen i stort och erkänner Mullah Omar som sin andlige ledare. Det bör således inte betraktas som en parallell rörelse, som kan komma att ställa separata krav i en eventuell förhandling. Detsamma gäller Mansur-nätverket som också verkar i sydöst, liksom Tora Bora-fronten i öst. Samtliga dessa tre grupper är äldre än den centrala Kandaharbaserade gruppen kring Mullah Omar och skiljer sig från denna bl.a. genom att politiska och militära ledare inte regelbundet byts ut, vilket bidrar till att grupperna blir mer statiska. Deras ledare kan betraktas som delvis självständiga krigsherrar, vilkas relation till den Kandaharbaserade gruppen kan ses som en taktisk allians, vilken ger ömsesidiga fördelar men inte nödvändigtvis måste vara för alltid.⁴⁴

Jalaluddin Haqqani gjorde sig under kriget mot Sovjetunionen på 1980-talet känd som en framgångsrik mujahedinledare inom rörelsen Hezb-e Islami under Mohamed Yunus Khalis. Han tillhörde således de mujahedinledare som erhöll betydande ekonomiskt stöd från USA, kanaliserat via den pakistanska säkerhetstjänsten, *Directorate for Inter-Services Intelligence*, ISI, och utvecklade nära förbindelser även till Saudiarabien. Senare anslöt han sig till talibanrörelsen och var under talibanregimen minister för ”Tribal and Border Affairs”. Idag betraktas Haqqani-nätverket som den mest brutala och våldsbenägna delen av talibanrörelsen. I likhet med andra extremistiska avarter inom rörelsen såsom den grupp Mullah Dadullah ledde, har Haqqani oberoende band till finansärer – i detta fall i arabvärlden, al-Qaida och inom ISI – som ger gruppen möjlighet att operera på egen hand. Som tidigare nämnts, bidrar även affärsintressen inom den formella ekonomin till finansieringen.

---

⁴⁴ Jfr Ruttig, *The Other Side*, s. 10 ff.

Nätverket är baserat i Norra Waziristan, som är en av de sju agenturer, *agencies*, som tillsammans utgör det semiautonoma FATA-området, *Federally Administered Tribal Areas*, i nordvästra Pakistan. Det är mer internationellt i sin inriktning än Quetta-shuran och även etniskt mer sammansatt än övriga nätverk inom talibanrörelsen – förutom pashtuner återfinns i dess led pakistanker från andra folkgrupper än pashtunerna, uzbeker, tjetjener och araber. Från sitt traditionella verksamhetsområde i de sydöstra provinserna har Haqqani-nätverket närmast sig Kabul och är nu aktivt i provinserna Wardak och Logar, samtidigt som man expanderar i de östra provinserna och genomför attacker i huvudstaden – en av de mer spektakulära på senare tid riktades mot Intercontinental Hotel den 28 juni 2011. Även tidigare har Haqqani-nätverket visat sig bättre rustat än Quetta-shuran att attackera välbevakade mål i Kabul, exempelvis genom de bølge angreppen mot den indiska ambassaden i juli 2008 och oktober 2009.

Haqqani-nätverket samarbetar nära med den pakistanska talibanrörelsen TTP (se vidare avsnitt 11.1), vilket ger rörelsen tillgång till såväl fristäder som rekryteringsbaser i FATA-området, och även med de pakistanska jihadistgrupperna Lashkar-e Tayba och Jaish-e Mohamed (se vidare avsnitt 11.3), i sin tur länkade till al-Qaida, vilka förser nätverket med sofistikerad teknologi och annan expertis. Detta kommer till användning inte bara i nätverkets egna, spektakulära attacker, utan också i samarbetet med andra grupper inom regeringsmotståndet: "In many cases, the Haqqani network plays the role of facilitator, supplying safe houses and weapons, assisting with target surveillance and providing advice on attack plans while other groups, including the Taliban, 'provide the bodies' by delivering volunteers for suicide missions."⁴⁵

Samtidigt medför Haqqani-nätverkets nära band till ISI att gruppens ledare ibland försökt utöva ett dämpande inflytande på TTP, vad gäller attacker mot den pakistanska armén och säkerhetstjänsterna. Denna form av samarbete med ISI skiljer Haqqani-nätverket från övriga grenar inom den afghanska talibanrörelsen, vilka visserligen är beroende av Pakistan men ändå samtidigt strävar efter att hålla ISI på armlängds avstånd.⁴⁶ Samarbetet med Haqqani-nätverket ingår också som en faktor i den pakistanska arméns fortsatta vägran att, trots växande amerikanska påtryckningar, genomföra omfattande rensningsaktioner i Norra Waziristan liknande dem man tidigare genomfört i Södra Waziristan. Istället koncentreras de amerikanska drönarattacker till detta område, vilket bidrar till

⁴⁵ International Crisis Group, *The Insurgency in Afghanistan's Heartland*, ss. 20-21.

⁴⁶ I *Dangerous Liaisons with the Afghan Taliban* skriver Matt Waldman: "The Taliban is well-sourced in funding, munitions, and equipment, much of which commanders said is provided by or through Pakistan's Directorate for Inter-Services Intelligence (ISI) or military officials. Interviewees also reported that Pakistani territory is used for their command; for logistics, planning, training, and recruitment; and for treatment or recuperation. Many were unhappy about perceived ISI influence over the movement, especially at the leadership level." s. 3.

att pressa ett växande antal Haqqani-anhängare över gränsen till Afghanistan, något som har lett till sammanstötningar med talibanerna i Logar och Wardak.

4 Dagens afghanska talibanrörelser; Mansur-nätverket.

Näst efter Haqqani-nätverket är Mansur-nätverket den mest betydande motståndgruppen i sydöstra Afghanistan, med ett operationsområde som sträcker sig över stora delar av provinserna Ghazni, Paktia och Logar och bitvis överlappar med det som täcks av Haqqani-nätverket. Även detta nätverk är äldre än talibanerna – det bildades 1982 som en radikal, deobandi-inspirerad fraktion av Harakat, en av de sju tanzim som under kriget mot Sovjet favoriserades av den pakistanska säkerhetstjänsten.⁴⁷ (Ett av dess mest populära slagord var: ”In Islam, moderation is kufr /infidel.”)⁴⁸ I likhet med Haqqani-nätverket anser sig Mansur-gruppen vara en del av talibanrörelsen och erkänner Mullah Omar som sin ledare, samtidigt som man agerar relativt självständigt på marken.

Rörelsens förste ledare, Nasrullah Mansur, under en period i början av 1990-talet guvernör i provinsen Paktika, dödades 1993 i ett minattentat som tillskrivs Gulbuddin Hekmatyar (se nedan), varefter ledarskapet övertogs av hans bror Abdullatif Mansur, sedermera jordbruksminister i IEA. Efter talibanregimens fall anslöt sig många av gruppens f.d. befälhavare till president Karzais regering, även om en del av dessa misstänks för att samtidigt ha haft en fot kvar i motståndsrörelsen. Grundarfamiljen följde dock en annan linje och Nasrullahs äldste son Saifurrahman ledde i mars 2002 motståndet mot USA:s militära ”Operation Anaconda” i Shah-i-Kot-dalen och bidrog därmed till att Usama bin Laden och andra al-Qaida-ledare lyckades undkomma till Pakistan. Efter detta slag, som slutade i nederlag, dröjde det till slutet av 2006 innan nätverket återaktiverades militärt, med Mansurfamiljens ledning placerad i Pakistan. Under de senaste åren har emellertid många av dess ledande representanter dödats och gruppen försvagats som distinkt enhet inom upprorsrörelsen. En del befälhavare har inkorporerats i Haqqani-nätverket men Abdullatif Mansur rapporteras kvarstå som chef för Quetta-shurans politiska kommission och har möjligen även inträtt som ledare för shuran i Peshawar.⁴⁹

⁴⁷ Se avsnitt avsnitt 1.1.

⁴⁸ Thomas Ruttig, *The Ex-Taliban in the High Peace Council: A renewed role for the Khuddam ul-Furqan?*, Afghanistan Analysts Network, AAN Discussion Paper 04/2010, s. 6.

⁴⁹ International Crisis Group, *The Insurgence in Afghanistan's Heartland*, s. 14.

5 Hezb-e Islam/HIG

Hezb-e Islami etablerades redan på 1970-talet, då rörelsen bedrev en gerillakampanj mot Afghanistans president Daoud från baser i Pakistan, vilken sedan övergick till att bli en central del av mujahedin-motståndet mot den sovjetiska ockupationen på 1980-talet. Den splittrades under denna tid i två fraktioner, den ena ledd av Yunus Khalis fram till hans död 2006, Hezb-e Islami (Khalis), och den andra, Hezb-e Islami (Gulbuddin), HIG, ledd av Gulbuddin Hekmatyar, en pashtun bördig från Kunduz i norra Afghanistan. Hekmatyar favoriserades under mujahedintiden av ISI och mottog mycket stora summor av amerikanska och saudiska stödpengar för sin kamp mot kommunismen. Efter kriget, under två perioder på 1990-talet, var Hekmatyar Afghanistans premiärminister. Denna tid präglades av en maktkamp mellan Hezb, Jamiat-e Islami och Junbesh-e Milli, vilken bl.a. ledde till att Kabul bombades sönder och samman under åren 1992-96. Tusentals civila dödades och bland de mujahedinledare som bar skulden till detta anser många Hekmatyar vara den mest skyldige. Efter talibanernas maktövertagande bosatte sig Hekmatyar i Iran men ombads lämna landet i februari 2002. Det är osäkert hur hans fortsatta relationer till maktcentra i Iran har utvecklats – dock är hans nuvarande operationsområde koncentrerat till den östra och centrala delen av Afghanistan.

År 2005 splittrades HIG genom att en gren tog avstånd från motståndskampen och registrerades som ett politiskt parti, Hezb-e Islami Afghanistan, HIA, vilket också var organisationens ursprungliga namn. Med fortsatt stöd från ISI har HIG kunnat etablera sig militärt i Kunar och Nangarhar samt även agera från basområden i Chitral i nordvästra Pakistan (norr om FATA-området), medan HIA etablerat sig i den afghanska statsapparaten – bl.a. anses gruppen vara den största inofficiella fraktionen i parlamentet med ca 40 medlemmar. Andra före detta Hezb-medlemmar har valt att stå utanför HIA men utgör ett informellt nätverk med framträdande positioner i regering, parlament och provinser. Bedömare ifrågasätter hur genuint avståndstagandet från Gulbuddin egentligen är hos dessa fraktioner⁵⁰ – kanske har organisationen snarare valt en politisk taktik tänkt att ge maximal utdelning i nästa politiska fas. I varje fall var det genom den politiska grenens förmedling som samtal mellan president Karzai och två av Hekmatyars närmaste män kom till stånd i mars 2010. Dessa presenterade då en fredsplan som bl.a. krävde ett tidigare lagt tillbakadragande av Nato-trupperna och en parlamentarisk översyn av konstitutionen.

Att HIG, trots att gruppen fortsätter att attackera ISAF och den afghanska armén, prioriterats i förhandlingstrevorna kan bero på att rörelsen ses som en ingång till

---

⁵⁰ Se exempelvis Ruttig, *The Other Side. Dimensions of the Afghan Insurgency*, s. 11.

de oppositionella pashtuner, som nu i första hand vänder sig till talibanerna. En annan orsak kan vara att gruppen tappat mark till talibanrörelsen i provinserna i centrala Afghanistan. Närmandet till regeringen och vad som uppfattas som politisk opportunistik har i varje fall hämmat samarbetet med talibanerna – även om sådant samarbete fortfarande förekommer på lokalplanet, ingår HIG sedan 2007 inte i det samlade regeringsmotståndet på samma sätt som Haqqani-nätverket. Att så är fallet har också historiska förklaringar: Hekmatyar bekämpade initialt talibanrörelsen, när den tog makten i början av 1990-talet, och agerade splittrande redan under kriget mot den sovjetiska ockupationen: "A careful review of Hekmatyar's operations within Afghanistan will reveal that he spent as much time fighting other mujahedin organizations as he did against the communists."⁵¹

Motsättningarna mellan talibanrörelsen och HIG har således fördjupats under de senaste åren och i provinsen Baghlan resulterade de i mars 2010 i en väpnad konfrontation med ett 50-tal döda, som slutade med att HIG tvingades lämna området. Den 18 juni 2011 rapporterades återigen om en väpnad sammanstötning mellan de bägge grupperna, denna gång i provinsen Wardak. En talesman för talibanerna förklarade att konflikten brutit ut "because the HIA is assisting government and US troops. He claimed that the HIA is serving as the government's militia."⁵² Även Haqqani-nätverket bedöms vara i ökande grad inblandat i revirstrider med såväl HIG som Quetta-shuran.⁵³

---

⁵¹ The Quetta Shura: A Tribal Analysis, Tribal Analysis Center, Williamsburg, USA 2009.

⁵² Pajhwok News Agency, Kabul den 18 juni 2011, återgiven i BBC Monitoring Afghanistan news den 19 juni 2011. Eftersom HIA är det förenade Hezb-e Islamis ursprungliga akronym, används den ibland även för den gren som nu leds av Gulbuddin Hekmatyar och vanligen går under beteckningen HIG.

⁵³ Enligt ICG beror detta på att striderna successivt närmat sig provinserna kring Kabul: "The insurgency's penetration of the greater Kabul area has also intensified competition between Taliban fighters associated with Mullah Omar's Quetta Shura (leadership council), the North Waziristan-based Haqqani network and Gulbuddin Hekmatyar's Hizb-e Islami. Violent rivalries between commanders of these insurgent groups in places such as Kapisa, Logar and Wardak have resulted in the loss of hundreds of lives."

6 Al-Qaida

Redan innan Usama bin Laden dödade i Abbottabad i Pakistan den 2 maj 2011, ansågs al-Qaidas aktiva roll i Afghanistan vara relativt begränsad. Rörelsen ses mer som en inspiratör, som ibland också försett motståndsgupper med konkret expertis, än som en integrerad del av den afghanska motståndsrörelsen. I de få fall som rapporterats om konkret samarbete framstår al-Qaidas representanter som rådgivare i bakgrunden – vilket också kan hänga samman med att de inte behärskar de lokala språken, utan är arabisktalande.⁵⁴ I brist på klara avgränsningar dras utländska jihadister och al-Qaida ofta över en kam, vilket i många fall kan vara ett felslut.

Hur al-Qaidas roll påverkas av den möjliga splittring inom organisationen som rapporteras post-Usama är ännu för tidigt att säga. Den samverkan med Quetta-shuran som genom åren ägt rum, har hur som helst aldrig varit särskilt intim: ”There are no Afghans in al-Qaeda’s hierarchy and no Arabs in the Taliban command structure.”⁵⁵ Det fanns heller inga afghaner i den grupp som kapade de amerikanska flygplanen den 11 september 2001. Den del av talibanrörelsen som ingår i Quetta-shuran har hittills inte genomfört några attacker utanför sitt operationsområde, d.v.s. Afghanistan och gränsområdena i Pakistan. Tvärtom har man vid flera tillfällen förklarat att man inte har för avsikt att anfälla andra länder, utan eftersträvar goda internationella relationer.⁵⁶ Många talibanledare lägger skulden på al-Qaida för det islamiska emiratets fall 2001 och vill, om de lyckas återkomma i maktställning, undvika att hamna i samma isolering som på 1990-talet.

Däremot är talibanerna beroende av finansiering från arabvärlden, ibland kanaliserad via al-Qaida, och – möjligen i allt mindre grad – av al-Qaidas militära expertis. Detta medför att rörelsen kan använda sig av ett språkbruk som, i högre grad än vad den faktiska verksamheten återspeglar, präglats av den internationellt inriktade jihadrörelsen. Quetta-shurans samarbete med al-Qaida har betecknats som ”a pragmatic symbiosis, but one in which al-Qaida needs the Taleban more than vice versa.”⁵⁷ Liksom tidigare Usama bin Laden har hans

⁵⁴ Giustozzi och Reuter, *The Insurgents of the Afghan North*, s. 23. Författarna har intervjuat talibaner som beskriver al-Qaida-representanter som elitistiska och högmodiga: ”They think we are stupid farmers.”

⁵⁵ Jason Burke, *Misreading the Taliban*, Prospect Magazine no. 152, November 2008. Citatet hämtat från Ruttig, *How Tribal Are the Taliban?*, s. 18.

⁵⁶ Se exempelvis *Statement of the Leadership Council of the Islamic Emirate of Afghanistan regarding the London Conference*, januari 2010.

⁵⁷ Ruttig, *How Tribal Are the Taleban?*, s. 18.

efterträdare Ayman al-Zawahiri förklarar sig underkastad Mullah Omars ledning.⁵⁸ Abdul Salam Zaif beskriver relationen i följande termer:

*It is important to have a relationship with al-Qaeda. If your place in the world is against Americans, against NATO, then you need support. ... But our agenda is only Afghanistan. Al-Qaeda they have a global system; they have a global agenda. The Taliban are not part of al-Qaeda; they are allied with al-Qaeda.*⁵⁹

I Pakistan har al-Qaida däremot efter 2001 förstärkt inte bara sin närvaro, såsom den amerikanska raiden mot Usama bin Ladens gömställe i Abbottabad tydligt visade, utan också sitt ideologiska inflytande över en rad av de militanta rörelser som frodas i landet. Detta behandlas vidare i avsnitt 11.3.

---

⁵⁸ International Crisis Group, *The Insurgency in Afghanistan's Heartland*, s. 20.

⁵⁹ *Ibid.*, s. 20.

7 Löst anknutna grupper

Upprörsrörelsen karaktäriseras i sin helhet av flexibilitet, skiftande allianser och splittring. Dess konturer är flytande och pragmatismen betydande då det gäller att finna vägar att expandera. Eftersom det inte bara är grupper inom motståndsrörelsen som skiftar allianser, öppnar sig många möjligheter att laga efter läglighet. Krigsherrar, f.d. mujahedin med bakgrund i kampen mot Sovjet, som kommit på efterkälken i det maktspel som pågår i Kabul har exempelvis varit behjälpliga då talibanerna expanderat norrut. Sådana allianser är temporära och innebär inte att den lokala milis som ställs till förfogande inordnar sig under Quetta-shuran. På liknande sätt leder interventioner utifrån, exempelvis för att mobilisera och beväpna lokala försvarsstyrkor inom ramen för de olika program som upprättats för att kompensera för svagheter inom den afghanska armén och polisen, ofta till att maktbalansen i byarna rubbas: "... experience suggests that it is difficult to avoid picking sides when working with informal armed groups and the consequences of today's alliances on tomorrow's political and security landscape are close to impossible to predict."⁶⁰ De grupper som alieras i denna process kan hamna nära upprörsrörelsen, eller rentav utvecklas till en aktiv del av denna.

De splittringar som uppstår inom olika rörelser leder till att nya grupper bildas, ofta med mer extremistisk inriktning än ursprungsrörelserna eller sådana som rör sig i gråzonen mellan politiskt inspirerat motstånd och ren kriminalitet. Det blir allt svårare att urskilja vilka som gör vad och vad olika grupper står för. Situationen påminner om den anarki och laglöshet som karaktäriserade inbördeskriget på 1990-talet och som ledde till att talibanerna organiserade sig som motståndsgrupp. Exempelvis mördades fyra minröjare brutalt i provinsen Farah i början av juli 2011 "by the Taliban or other militants".⁶¹ De mördade ingick i en större grupp på 31 personer, varav 20 minröjare, som hade kidnappats den 6 juli – övriga 27 personer släpptes efter förhandlingar via äldsteråd (och, sannolikt, betalning). Den 13 juli 2011 rapporterade nyhetsmedia om att en tidigare okänd grupp under namnet Khorasan avrättat tre personer i Nangarhar. Enligt gruppens pressmeddelande hade de avrättade dömts av gruppens egen sharia-domstol för spioneri. Den biträdande polischefen i det berörda distriktet

⁶⁰ Mathieu Lefèvre, *Local Defence in Afghanistan: A review of government-backed initiatives*, Afghanistan Analysis Network, AAN Thematic Report 03/2010, s. 2.

⁶¹ Uttalande från en talesman för inrikesministeriet, återgivet av "IRIN humanitarian news and analysis, a service of the UN Office for the Coordination of Humanitarian Affairs", den 13 juli 2011.

meddelade att det var känt att två personer, som olagligt samlat brännved i bergen, dödats av individer i polisuniform.⁶²

Det finns också en rad grupper som, utan att direkt delta i upprorsrörelsen, tjänar på den instabilitet och bristande kontroll som nu råder i Afghanistan. Det gäller exempelvis kriminella nätverk av olika slag, hela den mycket omfattande narkotikahandlingen och lokala ledare i självpåtagna maktpositioner. Dessa grupper, som ofta har länkar till centralmakten i Kabul, har betydande kapacitet som "spoilers" för det fall fredsprocessen skulle komma in i ett mer substantiellt skede. ICG noterar att antalet sådana nätverk ökat kraftigt i områdena runt Kabul: "Collusion between insurgents and corrupt government officials in Kabul and the nearby provinces has increased, leading to a profusion of criminal networks in the Afghan heartland."⁶³ Även inflödet av internationellt bistånd bidrar, genom bristande kontroll i ett korruptionspräglat system, till att kontraproduktiva krafter växer sig starka:

*Insecurity and the inflow of billions of dollars in international assistance has failed to significantly strengthen the state's capacity to provide security or basic services and has instead, by progressively fusing the interests of political gatekeepers and insurgent commanders, provided new opportunities for criminals and insurgents to expand their influence inside the government.*⁶⁴

---

⁶² Afghan Islamic Press news agency, Peshawar den 13 juli 2011, nyheten återgiven i BBC Monitoring Afghanistan news den 15 juli 2011.

⁶³ International Crisis Group, *The Insurgency in Afghanistan's Heartland*, s. i (Executive Summary).

⁶⁴ Ibid.

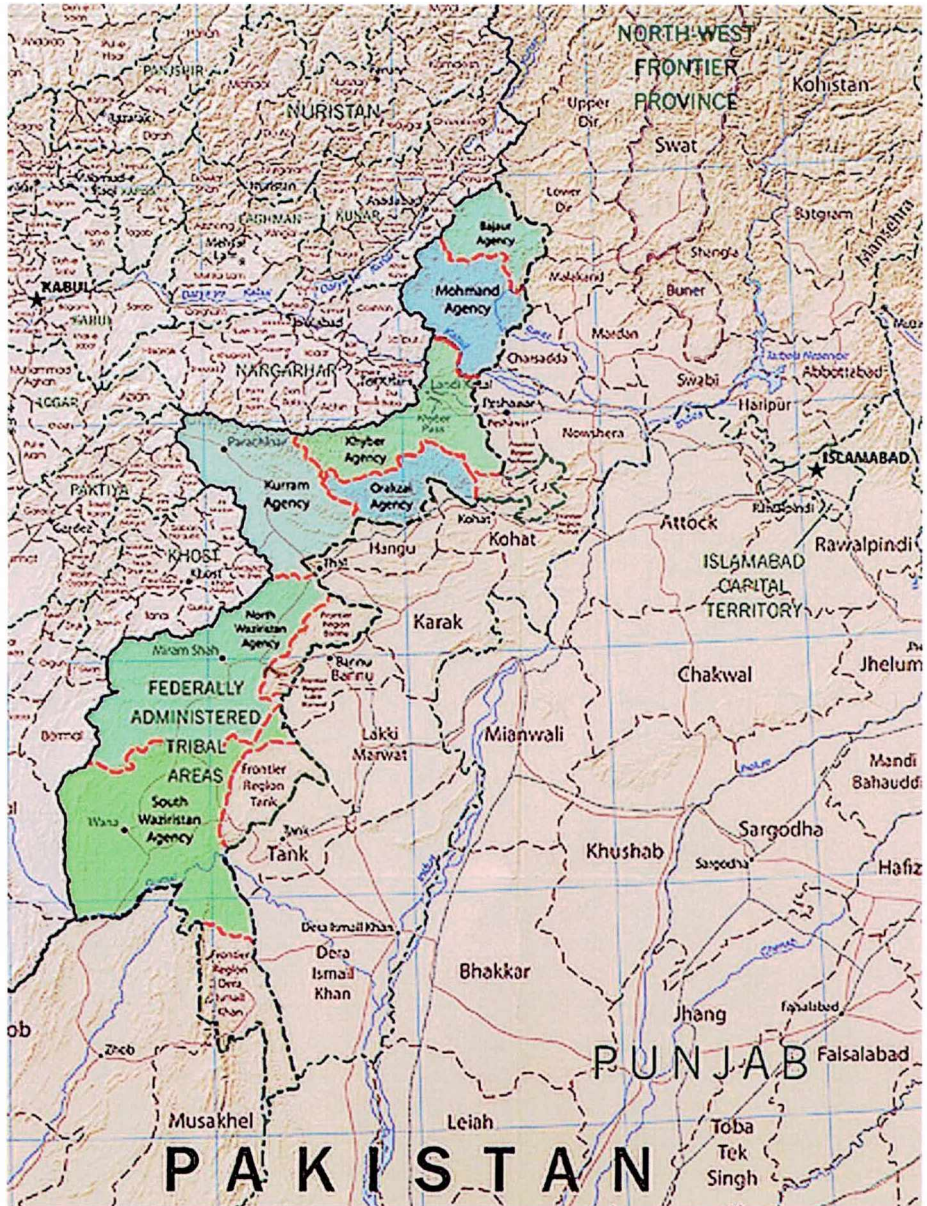
8 Sammanfattning del I

- Talibanrörelsens historia går tillbaka till kriget mot Sovjetunionen på 1980-talet, där rötterna finns till de ideologiska, etniska och religiösa skillnader som härbärgeras inom rörelsens olika grenar. Länken till Pakistan var stark redan under denna period.
- I en dimension antar talibanrörelsen karaktär av nationalistisk motståndsrörelse, förankrad i delar av pashtunbefolkningen. Under senare år har den etniska variationen inom rörelsen, inklusive dess ledningsskikt, dock blivit större, framför allt i takt med att talibanerna avancerat norrut i Afghanistan.
- Rekryteringen är religiöst baserad, med ett växande antal madrassas som bas. Präster på landsbygden tjänar både som ankare och ingång till nya områden. Sharialagarna är centrala, inte bara som bas för rättsskipning utan också som religiöst, kulturellt och socialt rättesnöre.
- Trots stora organisatoriska omvälvningar genom åren och personbyten i samband med dödsfall har rörelsens kärna förblivit i stort sett intakt. Flexibilitet och elasticitet är nyckelbegrepp, som kombineras med en hierarkisk struktur. Jämfört med Quetta-shuran är Haqqani-nätverket mer statiskt, men har samtidigt en starkare internationell inriktning, medan HIG ägnar sig åt taktiska manövrer. Al-Qaidas betydelse har minskat i Afghanistan.
- Talibanernas terrormetoder drabbar och alierar civilbefolkningen men rörelsen får ändå visst gehör, framför allt genom sin betoning av både social och juridisk rättvisa. Vissa tecken tyder på att inställningen till flickors skolgång kan ha mjukats upp sedan talibanregimens förbud men vad gäller kvinnors rörelsefrihet och individuella rättigheter kan inga förändringar skönjas.
- Förutom de etablerade motståndsrörelserna finns ett växande skikt av grupper som profiterar på rådande brist på kontroll. Dessa kan förväntas motarbeta en fredlig lösning av konflikten.

DEL II: PÅVERKAN PÅ AFGHANISTAN FRÅN PAKISTAN OCH ÖVRIGA GRANNLÄNDER

Historiskt är fragmenteringen av Afghanistan en följd av grannländernas intressen och ageranden, i kanske högre grad än inhemska motsättningar. Problematiken omfattar hela regionen, såtillvida att Pakistans aktiva inblandning i Afghanistan hänger intimt samman med den indisk-pakistanska konflikten gällande såväl Kashmir som andra områden och exempelvis fördelningen av naturresurser. Irans intressen är delvis motsägelsefulla och styrs idag i hög grad av dess konflikt med USA och västvärlden. I de centralasiatiska republikerna finns en oro för att religiös extremism ska spridas norrut från Afghanistan och Pakistan.

FATA:s administrativa områden och Durand-linjen (den omtvistade gränsen mellan Afghanistan och Pakistan) (Map Courtesy of the University of Texas Libraries, The University of Texas at Austin. Modified by FOI)

9 Pakistan

9.1 Politisk bakgrund

De tre grupper som utgör kärnan i motståndsrörelsen i Afghanistan, Quetta-shuran, Haqqani-nätverket och HIG, har samtliga sina baser och ledningsgrupper i Pakistan. Detsamma gäller den regionala delen av al-Qaida, den rörelse vars terrordåd ursprungligen låg till grund för den internationella interventionen i Afghanistan. Att Usama bin Laden hade fått en fristad i Pakistan är nu klarlagt (om man inte väljer att ansluta sig till de många konspirationsteorier som cirkulerar, inte minst i Pakistan, av innebörd att det inte alls var han som sköts till döds den 2 maj 2011). Dessutom har chefen för den amerikanska försvarsmakten, amiral Mike Mullen, hävdad att även bin Ladens efterträdare, egyptiern Ayman al-Zawahiri, håller sig gömd där - närmare bestämt i FATA-området, under beskydd av Haqqani-nätverket. Tidigare tillfångatogs bl.a. al-Qaidas operative chef, Khalid Sheikh Mohamed, utpekad som en av arkitekterna bakom terrorattackerna i USA den 11 september 2001, i Rawalpindi den 1 mars 2003. Medan antalet aktiva al-Qaida-medlemmar i Afghanistan numera brukar anges till ett 50-tal eller högst 100, anser de flesta bedömare att de är mångdubbelt fler i Pakistan.⁶⁵

Den pakistanska regeringen har således rätt när den hävdar att den måste utgöra en väsentlig del av en eventuell fredsuppgörelse, att det inte går att ta några genvägar förbi det pakistanska inflytandet. Den kris som för närvarande präglar de pakistansk-amerikanska relationerna handlar inte bara om den amerikanska raiden den 2 maj och det föregående débaclet kring CIA-agenten Raymond Davis,⁶⁶ utan bottenar i den tänkta rollfördelningen i den förestående slutakten av det internationella engagemanget i Afghanistan. USA:s förtroende för Pakistan är lågt, efter årtal av pakistanskt dubbelspel: Den pakistanska armén har visserligen, med stora uppoffringar och trots stora svårigheter med att upprätthålla disciplinen, gjort en hel del för att slå tillbaka mot vissa islamistiska extremrörelser i landet – de som attackerat den pakistanska staten. Men samtidigt har man undvikit att ta itu med de rörelser, som begränsar sin aktivitet till Afghanistan eller Indien, rörelser med vilka ISI tvärtom upprätthåller täta band. Den amerikanska frustrationen förstärks av att Pakistan är en av de främsta mottagarna av amerikanskt, militärt bistånd: ”In the post 9/11 era, Congress has

⁶⁵ Leon Panetta, då chef för CIA, bedömde i en intervju i den amerikanska TV-kanalen ABC den 27 juni 2010 att ”AQ fighters in Afghanistan itself might number 50-100”. Uttalandet återgivet i John Rollins, *Osama bin Laden's Death: Implications and Considerations*, Congressional Research Service den 5 maj 2011, 7-5700, R41809, s. 14.

⁶⁶ Se fotnot 73.

appropriated more than 20 billion dollars in foreign assistance and 'military reimbursements' for Pakistan."⁶⁷

Medan övriga grannländer, i synnerhet Iran, har en potentiell roll som "spoiler" i de eventuella fredsförhandlingarna, bör Pakistan snarare betraktas som en integrerad del av dessa. Förhandlingar kan inte äga rum utan Pakistans medverkan; det finns mycket som tyder på att de afghanska talibanledare som befinner sig under Pakistans beskydd, inte är fria att röra sig eller vidta politiska åtgärder utan att först ha konsulterat den pakistanska säkerhetstjänsten. Exempelvis arresterades Mullah Abdul Ghani Barader, Mullah Omars ställföreträdare, i februari 2010 i Karachi, av allt att döma på grund av att han deltagit i samtal med den afghanska regeringssidan utan samordning med pakistanierna. I en studie som bygger på intervjuer med bl.a. en rad talibanledare i Afghanistan, skriver forskaren Matt Waldman:

*Although the Taliban has a strong endogenous impetus ... the ISI orchestrates, sustains and strongly influences the movement. ... Directly or indirectly the ISI appears to exert influence on the strategic decision-making and field operations of the Taliban; and it has even greater sway over Haqqani insurgents. ... Insurgent commanders confirmed that the ISI are even represented, as participants or observers, on the Taliban supreme leadership council, known as the Quetta shura, and the Haqqani command council.*⁶⁸

Bakgrunden till dagens situation går långt tillbaka i historien. En lämplig utgångspunkt i detta sammanhang kan vara västmakternas agerande under och strax efter den sovjetiska ockupationen av Afghanistan. Det som följde på invasionen 1979 utgjorde det kalla krigets sista stora utbrott, under vilket USA bedömde det ändamålsenligt att kanalisera sitt massiva stöd till de afghanska mujahedingrupperna via Pakistan, sin främsta allierade i regionen. Detta gav ISI kontroll över åtskilliga miljarder dollar och möjlighet att dirigera detta stöd till favoriserade grupper, med förkärlek för islamistiska sådana, samtidigt som man tillvaratog Pakistans intresse av att ha ett avgörande inflytande i Kabul. När den grupp som stod ISI närmast, Gulbuddin Hekmatyars Hezb-e Islami, i det följande inbördeskriget misslyckades med att ta kontrollen över Kabul, övergick Pakistan till att stödja den framväxande talibanrörelsen.

FATA-områdets status som delvis autonomt kom väl till pass när det gällde att bygga upp utbildningscentra, träningsläger och reträttmöjligheter för jihadisterna.

⁶⁷ John Rollins, *Osama bin Laden's Death: Implications and Considerations*, s. 9.

⁶⁸ Matt Waldman, *The Sun in the Sky: The Relationship Between Pakistan's ISI and the Afghan Insurgents*, DESTIN (Development Studies Institute), London School of Economics, Crisis States Discussion Paper 18, June 2010, s. 1.

Insynen där var begränsad och gränsen mot Afghanistan omöjlig att helt kontrollera. Bistånd kom även från Saudiarabien, som bl.a. finansierade madrassas vilka spred den extrema wahhabitiska tolkningen av islam. Denna infrastruktur lever kvar och utnyttjas av dagens militanta rörelser. Den traditionella stamstrukturen, byggd på äldreråd som samspelade med den pakistanska statens *Political Agents*, har däremot på många ställen slagits sönder – inte bara i FATA-området, utan också i stora delar av Afghanistan. Det traditionella samhället har trasats sönder utan att ersättas av den demokratiska modernisering som skulle behövas. Istället råder den starkes makt.

När de sista sovjetiska soldaterna 1989 tågade ut ur Afghanistan och Sovjetväldet ett par år därefter imploderade, tappade USA intresset för regionen och övergick till en sanktionsbaserad politik visavi Pakistan, som då höll på att utveckla kärnvapen.⁶⁹ Detta agerande, som lämnade Afghanistan och Pakistan att mer eller mindre på egen hand tackla de problem som kriget skapat i form av maktkamp mellan olika fraktioner, sönderslagen infrastruktur, flyktingströmmar, vapenkultur och narkotikahandel, har lämnat ett arv av stor bitterhet efter sig. Här hade, resonerade man i regionen, det kalla kriget vunnits åt väst genom stora uppoffringar av den afghanska befolkningen och med Pakistan i den ledande rollen som frontstat – men för detta röntes man inte bara otacksamhet, utan blev snarast bestraffad.

Den djupa misstron mellan USA och Pakistan är således ömsesidig och det pakistanska dubbelspelet äger rum i en atmosfär av massiv antiamerikanism. Enligt en opinionsundersökning,⁷⁰ som utfördes efter raiden i Abbottabad, hade endast 12 procent av den pakistanska befolkningen en positiv bild av USA (som ändå förblir det land, till vilket den pakistanska eliten föredrar att sända sina barn för högre utbildning). I de olika opinionsundersökningar som har gjorts under de senaste åren,⁷¹ bedömer de flesta pakistanier hotet från USA som betydligt större än hotet från de religiösa extremisterna, som med sina terrordåd sakta men säkert sliter sönder landet. En väsentlig orsak till dessa antiamerikanska

---

⁶⁹ The Pressler Amendment, introducerat av senatorm Larry Pressler, som förbjöd amerikanskt bistånd till Pakistan såvida det inte kunde klarläggas att landet inte utvecklade kärnvapen, antogs av den amerikanska senaten 1985. Under kriget mot Sovjet bortsåg dock presidenterna Reagan och Bush d.ä. från att en sådan utveckling sannolikt ägde rum och utfärdade de årliga intyg om motsatsen som krävdes för att biståndsflödet skulle kunna fortsätta. Först efter krigsslutet togs senatsbeslutet på allvar och biståndet stoppades.

⁷⁰ Express Tribune, June 25, 2011, <http://tribune.com.pk/story/194581/domestic-support-for-pak-army-drops-us-poll/>

⁷¹ Exempelvis en undersökning av Gallup Pakistan och al-Jazeera i november 2009, vars resultat redovisades i den pakistanska veckotidningen Friday Times, 13-19 november 2009: Dr Ijaz Shafi Gilani, Chairman Gallup Pakistan, *'Numbers, stats and causes'*. I denna ansåg 59 procent att USA utgjorde det största hotet mot Pakistan, följt av 18 procent som utpekade Indien och endast 11 procent som ansåg de pakistanska talibanerna vara det största hotet.

stämningar är de attacker med förarlösa attackplan, s.k. drönare, som regelbundet träffar mål i FATA och som under det senaste året kraftigt trappats upp.⁷² Även om träffsäkerheten i dessa attacker, som numera äger rum enbart från afghanskt territorium,⁷³ bedöms som hög är det oundvikligt att även många civila dödas, bl.a. därför att de personer inom talibanrörelsen och al-Qaida som jagas på detta sätt ofta omger sig inte bara med sina anhängare, utan också med sina storfamiljer. För civilbefolkningen i FATA, som lever med drönare surrande i luften, medför situationen också ett stort mänskligt lidande.⁷⁴ Att attackerna sker med den pakistanska regeringens underförstådda godkännande utgör ett centralt motiv för pakistanska extremistgruppers attentat mot symboler för den egna staten.

Hos många har misstron mot USA emellertid sina rötter också i en uppfattning om att amerikanerna i hög grad bidragit till landets nuvarande problem genom sitt stöd till den militära sektorn. Denna har gradvis tagit kontroll inte bara säkerhetspolitiken, utan också de väsentligaste delarna av utrikespolitiken (i synnerhet de som avser förhållandet till Indien respektive Afghanistan) och stora delar av ekonomin, via en rad storföretag kontrollerade av armén.⁷⁵ Genom militärens dominans – sedan Pakistan bildades 1947 har den suttit vid makten sammanlagt längre tid än civila regeringar – har Pakistan antagit drag av en apartheidstat. I arméns bostadsområden, s.k. *cantonments*, fungerar skolor och sjukvård. Gröna gräsmattor vattnas, samtidigt som den fattiga befolkningsmajoriteten sällan har tillgång till vare sig rent dricksvatten eller fungerande skolor för sina barn.

---

⁷² Enligt PIPS utfördes 135 drönarattacker under 2010, vilka resulterade i 961 döda och 383 sårade. Pak Institute for Peace Studies (PIPS), *Pakistan Security Report 2010*, Islamabad januari 2011, s. 2.

⁷³ I april 2011, efter den pakistansk-amerikanska konflikt som orsakats av att CIA-agenten Raymond Davis skjutit ner två pakistanier i Lahore den 27 januari 2011, avslutades amerikanska drönarflygningar från en bas i Baluchistan. Enligt en artikel i Washington Post, återgiven i den pakistanska dagstidningen Dawn den 2 juli 2011, görs dessa flygningar numera från en bas nära Jalalabad. <http://www.dawn.com/2011/07/02/drones-attacking-in-pakistan-launched-from-afghanistan.html>

⁷⁴ I sin artikel *Pakistan's Deadly Robots in the Sky*, intervjuar Graeme Smith en läkare som driver en psykiatrisk klinik i Peshawar för patienter från bl.a. FATA om effekten av drönarna: "Dr. Shafique said their omnipresence gets under your skin. 'I understand the U.S. has a job to do, but this 24-hour buzzing in the sky gives people a fear that's worse than dying,' he said." Globe and Mail den 1 oktober 2010.

⁷⁵ För en mer ingående beskrivning av arméns ekonomiska agerande, se Ayesha Siddiqua, *Military Inc.: Inside Pakistan's Military Economy*, Pluto Press 2007.

9.2 Federally Administered Tribal Areas, FATA

FATA-området ligger som buffert mellan Afghanistan och de integrerade delarna av Pakistan i provinsen Khyber Pakhtunkhwa, KPK⁷⁶ – på den pakistanska sidan av *Durand Line*, benämnd efter sin upphovsman, den brittiske diplomaten ("foreign secretary of India") Sir Henry Mortimer Durand. Som tidigare nämnts (se avsnitt 1.2), har denna gräns förblivit provisorisk – enligt vissa tolkningar skulle den dessutom äga giltighet i maximalt 100 år, vilket skulle innebära att den förföll år 1993. Genom att dra upp Durand-linjen hoppades britterna pacificera området och skapa lugn vid imperiets västra gräns. Befolkningens starka tradition av självstyrelse tillgodosågs genom att området gavs status som semiautonomt, vilket innebar att pakistanska lagar inte gäller och att statsmaktens närvaro begränsas till den politiska agenten, PA, som skulle samverka med de lokala äldreråden. Området befriades också från skattskyldighet, tvärtom förmedlades via PA subsidier till befolkningen.

En särskild lagstiftning infördes år 1901 genom *Frontier Crimes Regulation*, FCR, vilken emellertid idag ter sig kraftigt föråldrad. Exempelvis tillämpar FCR kollektivt ansvar och följaktligen också kollektiva bestraffningar. Likaså kan preventiva bestraffningar tillämpas med endast misstankar som grund. Den demokratiskt valda regeringen som tillträdde i Islamabad 2008 har beslutat upphäva denna lagstiftning – men vad som då ska ersätta den har ännu inte preciserats. Flera tidigare försök till konstitutionell reform har misslyckats med att genomdriva avgörande förändringar av FCR och frågan är om regeringen denna gång är stark nog för att lyckas.

Durand-linjen är fortfarande en källa till konflikter och i mitten av juni 2011 utbröt stridigheter över gränsen. Afghanerna anklagar den pakistanska armén för att beskjuta byar i Kunar och Nangarhar, varvid många civila dödats och hundratals familjer tvingats på flykt. Den pakistanska armén säger att detta skett i självförsvar, efter attacker från militanta grupper som jagats bort från FATA men istället funnit en fristad på den afghanska sidan om gränsen, vilken lämnats utan försvar sedan amerikanska trupper dragit sig tillbaka från dessa områden. Liksom vid tidigare tillfällen, då gränstvister uppstått, erbjuder sig den pakistanska armén att minera och stängsla stora delar av gränsen. Detta stöter omedelbart på protester från afghansk sida, där man framhåller civilbefolkningens behov av rörelsefrihet men där motviljan mot att permanenta gränsen finns som en stark komponent i bakgrunden.

---

⁷⁶ Fram till 2009 gick provinsen under namnet Nordvästra Gränsprovinsen (North-West Frontier Province). Medan övriga provinser, då Pakistan bildades 1947, benämndes efter de folkslag som bebodde dem, var referensen till pashtunernas hemvist alltför politiskt känslig. Namnbytet var dock en hjärtefråga för pashtunpartiet Awami National Party, ANP, som efter valet 2008 fick det avgörande inflytandet i provinsen.

Förhoppningsvis kommer den gemensamma militära kommission, som president Karzai och premiärminister Gilani tillsatt för att lösa konflikten, att kunna förhindra att den hamnar i en negativ spiral med allt mer förödande konsekvenser, på det sätt som varit vanligt i regionen. Klart står emellertid att gränsen mellan Pakistan och Afghanistan måste permanentas och erkännas om hållbar stabilitet ska kunna uppnås i området. Samtidigt måste FATA-området integreras i Pakistan och dess befolkning erhålla fullständiga, politiska rättigheter samt ges möjlighet att ta del av ekonomisk utveckling på laglig grund.⁷⁷ Vägen dit är emellertid lång. Regeringen har visserligen tagit vissa initiativ angående FATA:s status men den har hittills visat sig för svag för att genomföra stora förändringar på marken. Vad gäller erkännande av Durand-linjen, förefaller problemet ha hamnat i bakvattnet av de mer akuta konflikter som länge plågat regionen. Frågan är om ens den pakistanska regeringen, i vars koalition bl.a. det pashtun-nationalistiska partiet Awami National Party, ANP, ingår, på allvar är beredd att spränga drömmen om det pashtunska hemlandet i bitar – det är en dröm som får sin näring inte bara i Afghanistan, utan också från delar av pashtunmajoriteten i Pakistan.

9.3 Baluchistan⁷⁸

Den södra delen av gränsen mellan Pakistan och Afghanistan vetter mot provinsen Baluchistan. Problemen där är inte mindre allvarliga än i KPK. Det osäkra läget berör Afghanistan på flera sätt: Även balucherna är en gränsöverskridande folkgrupp, med en minoritet baserad i Afghanistan. Ledningen för den viktigaste delen av den afghanska talibanrörelsen opererar tämligen ostörd från en fristad i provinshuvudstaden Quetta. Omvänt får jagade baluchiska nationalistledare skydd i Afghanistan, vilket ytterligare ökar spänningarna mellan grannländerna. Den internationella insatsen i Afghanistan försörjs till stor del genom transporter via Baluchistan, vilka ofta utsätts för sabotage av olika slag.

Sedan Pakistans bildande, som knappast var något folkligt förankrat projekt i vare sig KPK eller Baluchistan, har en konflikt om fördelningen av baluchiska naturresurser komplicerat relationen mellan provinsen och det federala styret. I korthet går denna ut på att balucherna anser att deras naturtillgångar, främst naturgas, exploateras på för dem dåliga villkor och förs ut ur provinsen – gasen

⁷⁷ Vid sidan av den lagliga transithandeln har en huvudnäring i FATA-området traditionellt varit smuggling, i dagsläget inte minst av narkotika. Även om denna ger mycket pengar, omsätts detta inte i ekonomisk utveckling för befolkningen, som tillhör regionens mest eftersatta. Det gäller särskilt kvinnorna, vars läskunnighet uppskattas till endast ca tre procent.

⁷⁸ För en längre analys av problemen i Baluchistan, se Alexander Atarodi, *Insurgency in Baluchistan: And Why It Is of Strategic Importance*, FOI, Stockholm 2011.

värmer den privilegierade elitens hus i storstäder som Lahore och Karachi, medan balucher måste frysa sig igenom en sträng vinter.

Det första baluchiska upproret startade redan 1948 och sedan dess har regeringsmotståndet återuppstått i vågor. Den senaste upprorsvågen började 2002 och tog fart sedan Nawab Akbar Khan Bugti, en av de mest framträdande nationalistledarna och tidigare provinsguvernör, dödats av armén i augusti 2005 tillsammans med 35 anhängare. Ett försök av den regering som bildades efter valet 2008 att plöja upp ett förhandlingsspår till de baluchiska nationalisterna har förblivit i stort sett resultatlöst och sedan några år tillbaka är det återigen armén som hanterar problemen i provinsen på sedvanligt sätt, d.v.s. med våld. Brott mot de mänskliga rättigheterna associerade med de paramilitära styrkorna, polisen och Military Intelligence, som är arméns primära underrättelseorganisation i Baluchistan, är legio. Typfallet är en ung, baluchisk oppositionspolitiker, kanske aktiv i något studentförbund, som kidnappas av okända förövare i bilar utan nummerplåtar och vars döda kropp så småningom hittas vid någon vägkant, märkt av tortyr. Familjen kan ingenting göra, eftersom polisen vägrar registrera fallet. Under 2010 kartlade Human Rights Commission of Pakistan, HRCP, 59 fall av denna kaliber och i en rapport den 28 juli 2011 ger Human Rights Watch detaljer kring 45 fall av försvinnanden, huvudsakligen under 2009 och 2010.⁷⁹ Beräkningarna av det totala antalet försvinnanden varierar stort – enligt baluchiska talesmän kan de spårlöst försvunna räknas i tusental.

Också de väpnade motståndsgrupperna gör sig skyldiga till övergrepp mot civila. Sedan generationer inflyttade icke-balucher har trakasserats och jagats på flykten. Hinduer har valt att migrera till Indien. Även sådana symboler för statsmakten som skolor har angripits och lärare mördats. Vad som pågår i Baluchistan börjar likna ett allas krig mot alla, i en miljö där endast sådana journalister som har goda relationer med armén kan verka och den civila regeringen verkar ha tappat greppet om utvecklingen. Bristen på insyn och konkurrensen med flera andra pågående kriser i Pakistan bidrar till att utvecklingen mot allt större anarki i Baluchistan kan sopas under mattan, något som i längden kan visa sig riskabelt för landets fortsatta sammanhållning. I den polariserade atmosfär som präglar det politiska landskapet har den från början intresseinriktade oppositionen nämligen blivit allt mer separatistisk. Dess representanter betraktar Pakistan mer som en ockupationsmakt än ett land man tillhör.

Frågan är då vilket land man egentligen tillhör – ett tänkt, oberoende Baluchistan, som omfattar alla baluchiska befolkningsgrupper av betydelse, skulle bryta upp inte bara Pakistan, utan också Iran och Afghanistan.

---

⁷⁹ 'We Can Torture, Kill, or Keep You for Years': *Enforced Disappearances by Pakistan Security Forces in Balochistan.*

Förverkligandet av denna dröm ter sig visserligen föga realistiskt men problemen i Baluchistan spiller redan idag över till grannländerna och påverkar därmed regionen som helhet. De ca fem miljonerna balucher i Iran är sunnimuslimer i en shia-dominerad stat. Bland dem har en väpnad, militant rörelse uppstått, *Jundallah*,⁸⁰ som regelbundet genomför terrorattentat i framför allt den del av Iran som gränsar till Pakistan. Gruppen anses baserad i Pakistan och erhålla pakistanskt beskydd. Ur iransk synvinkel är det emellertid inte bara Pakistan som står för detta beskydd, utan pakistanierna handlar på anstiftan av ärkefienden USA och i samklang med sunnimuslimska stater (i synnerhet Saudiarabien) som vill begränsa det iranska inflytandet i regionen. Den knappa miljon balucher som finns i Afghanistan har inte låtit tala om sig i samma grad men rapporter har förekommit om klagomål liknande dem som ursprungligen drev den pakistanska baluchiska oppositionen, d.v.s. att gruppen missgynnas i den nationella resursfördelningen och av det faktum att dess språk, baluchi, inte används i skolorna.

9.4 Parallella kriser

De oroligheter som präglar bägge de pakistanska provinser som gränsar till Afghanistan är delvis – men inte bara – en följd av kriget i grannlandet. De återspeglar också en tilltagande nationell kris i Pakistan. Drömmen om det muslimska folkhem som skulle bildas genom Pakistans födelse har med tiden sakta gått i kras. Den religiösa staten fick överhanden redan när landets grundare och förste ledare Mohamed Ali Jinnah dog bara ett år efter subkontinentens delning. Det regionala självstyre som utlovats stötte på patrull under den rad av militärstyren som tog sin början 1958. En stor del av landet bröt sig loss 1971, när Bangladesh bildades, och sedermera följde, från 1977 till 1988, en hårdför, islamistisk militärdiktatur under general Zia ul-Haq, varunder fröna såddes till den religiösa extremism som präglar dagens Pakistan.

Idag torde Pakistan vara världens mest terrorutsatta land, med pågående lågintensiva konflikter i alla väderstreck. Dess ekonomiska centrum, Karachi, skakas av väpnade uppgörelser mellan politiska och religiösa fraktioner. Regeringen i Islamabad är svag och saknar handlingskraft. Sådan finns däremot i övermått inom armén, som dock är misskrediterad efter den amerikanska raiden mot Usama bin Ladens gömställe i Abbottabad. Om detta i förlängningen leder till att militärens roll begränsas, skulle en öppning mot en annan och bättre utveckling kunna skönjas – men krisen i de pakistansk-amerikanska relationerna

---

⁸⁰ Den iranska motståndgruppen Jundallah har en namne i form av en extremistisk rörelse som rapporteras vara aktiv inom den pakistanska armén – det torde röra sig om två skilda grupper. Jundallah betyder "Guds soldater".

kan också leda i motsatt riktning. När problemen hopar sig, höjs ropen efter ”en stark man” och den pakistanska armén har brukat hörsamma sådana anrop.

Den i många fall utfattiga pakistanska befolkningmajoriteten känner föga samhörighet med en styrande elit, som fortfarande präglas av sitt feodala arv, men många är för upptagna av att överleva från dag till dag för att effektivt organisera sig. Ovanpå utbredd arbetslöshet och en inflation som urholkar levnadsstandarden har flera naturkatastrofer drabbat miljontals av de redan mest utsatta – jordbävningen 2005 och översvämningarna 2010. Ett fortsatt högt befolkningstryck i kombination med klimatförändringar gör tillvaron allt mer prekär även för den fattige bonde som väljer att odla sin mark långt borta från de politiska stridigheterna.

Ändock är det denna stat som innehar flera av nycklarna till en framgångsrik stabilisering av Afghanistan. Med de regionala omständigheterna tagna i betraktande ter sig en sådan, bestående och långvarig stabilisering som inte en, utan flera mycket omfattande uppgifter. Även om den negativa utvecklingstrenden i Pakistan skulle brytas redan imorgon, kan alla dessa knappast lösas före det nu magiska året 2014.

10 Den indisk-pakistanska problematiken

Ett skäl till att den pakistanska armén och säkerhetstjänsten har tagit ledningen i hanteringen av problemen i Baluchistan är att dessa anses orsakade av Indien och därmed hamna inom ramen för säkerhetspolitiken. Sedan 2001 har Indien utvecklat goda relationer med Afghanistan, vars nuvarande president Hamid Karzai studerat vid ett universitet i Simla i Indien. Det indiska biståndet är omfattande och Indien har, förutom en stor ambassad i Kabul, också upprättat konsulat i Mazar-e-Sharif, Jalalabad, Kandahar och Herat. Pakistanska politiker och militärer ser i detta en komplott för att destabilisera Pakistan från två håll.

Att befinna sig infångat mellan fiendliga grannländer i både öst och väst är det tillstånd som utgör huvudingrediensen i Pakistans säkerhetspolitiska mardröm. Eftersom fiendligheten mot Pakistan är medfödd i Indien (och vice versa), gäller det att ha öppna kanaler västerut i form av ett dominerande inflytande över de styrande i Kabul. Ur denna synvinkel var Pakistans relationer med Afghanistan som allra bäst under talibanregimen på 1990-talet, en regim som ISI varit med om att bygga upp och direkt kunde kontrollera.

Bland militären heter det att Pakistan, efter de militära motgångarna på 1960- och 70-talen, behöver ett ”strategiskt djup” i Afghanistan, en doktrin som undandrar sig diskussion så länge spänningen mellan subkontinentens bägge kärnvapenstater består. Även Pakistans kärnvapeninnehav är ett resultat av detta tänkande. Dess kärnvapen är ett svar på Indiens utveckling av samma vapen, avsett att upprätthålla den militära balansen i regionen och kompensera för Pakistans med nödvändighet mer begränsade militära resurser. (Trots att säkerhetssektorn tillåts sluka en oproportionerligt stor andel av den pakistanska statsbudgeten, är det svårt att hålla jämna steg med det mycket större och på alla fronter mer framgångsrika grannlandet.)

Konflikten med Indien blev akut redan i samband med det brittiska kolonialväldets delning, då Kashmir-området, trots sin muslimska befolkningsmajoritet, hamnade som en allt mer integrerad del av Indien. Efter det första av tre krig om området drogs 1948 en stilleståndslinje upp, *Line of Control*, i avvaktan på att trupperna skulle dras tillbaka och en folkomröstning hållas, som tillät den kashmiriska befolkningen att välja mellan att tillhöra Indien respektive Pakistan eller att bilda en egen stat. Den FN-resolution som antogs i denna fråga har emellertid aldrig omsatts i praktiken, bl.a. därför att trupperna aldrig dragits tillbaka. Resultatet är att den provisoriska gränslinjen fortfarande kvarstår, 62 år efter sin tillkomst, och att en sjudande proteströrelse i den indiskkontrollerade delen av Kashmir med jämna mellanrum flammar upp i ett intifada-liknande tillstånd, som leder till att unga, demonstrerande pojkar skjuts ihjäl av indisk paramilitär.

Tillsammans med ett par andra omtvistade områden, Siachen och Sir Creek, utgör konflikten om Kashmir kärnan i den pakistansk-indiska problematiken, som dock även omfattar sådant som fördelningen av vattenresurser och tillgången till energi. Ur indisk synvinkel gör Pakistan allt för att hålla denna konflikt levande, främst genom infiltration i Kashmir av militanta grupper som underblåser och organiserar det inhemska, kashmiriska motståndet mot den federala regeringen i New Delhi. Situationen i Baluchistan utgör på sätt och vis en spegelbild av det politiska spelet kring Kashmir. Medan Pakistan – anser indierna – fortsätter att destabilisera Kashmir, upprätthåller Indien – anser pakistanierna – oroligheterna i Baluchistan genom att stödja och utbilda den nationalistiska oppositionen där. På bägge sidor förnekas självfallet all inblandning, så särskilt mycket fakta att lägga på bordet finns inte. Att oroligheterna fortsätter i både Kashmir och Baluchistan är emellertid obestridligt och går i första hand ut över civilbefolkningen. På den positiva sidan kan dock noteras att situationen i Kashmir under det första halvåret 2011 varit fredligare än på de senaste 20 åren, med “an almost 50 % drop in most parameters used to measure militancy”.⁸¹ I början av augusti återupptogs emellertid demonstrationerna av stenkastande ungdomar, om än i mindre omfattning än sommaren 2010.⁸²

Det står således klart att avspänning mellan Indien och Pakistan är en väsentlig förutsättning för att på ett bestående sätt stabilisera Afghanistan. Den dialogprocess mellan Islamabad och New Delhi, som inleddes 2004, är därför av intresse även för utvecklingen i Afghanistan. När denna process går framåt och rentav kan tänkas resultera i genombrott beträffande någon av konflikthårdarna, brukar emellertid ett attentat inträffa i Indien som återigen låser positionerna. Även om det vanligtvis är svårt att leda i bevis, ligger det nära till hands att tro att någon av de militanta rörelser, som ser sitt *raison-d'être* i fortsatt konflikt mellan grannländerna, ligger bakom detta. De blodiga attackerna mot bl.a. två lyxhotell i Mumbai i slutet av november 2008 inträffade i ett sådant känsligt förhandlingsskede och ledde till att processen sedan dess varit nedfrusen i över två år. Då parterna sommaren 2011 stod i begrepp att återuppta samtal på hög nivå, inträffade den 13 juli ytterligare en serie samordnade attentat i Mumbai, med ett 20-tal dödade och över 100 sårade. Huruvida detta resulterar i att processen ånyo går i stå är i skrivande stund för tidigt att säga. Att den pakistanska regeringen omedelbart tog avstånd från attacken är kanske inte

---

⁸¹ Times of India, 25 juni 2011. <http://timesofindia.indiatimes.com/india/Kashmir-most-peaceful-this-year-in-last-20-years/articleshow/8984080.cms>

⁸² Naseer Ganai, *J&K youth pick up stones again ending fragile calm*, Mail Today den 7 augusti 2011 – artikeln återgiven på webbsidan NewAgeIslam.

tillräckligt⁸³ – det brukar vara konkreta handlingar för att stoppa de extremistiska grupperna som efterfrågas. Och även om den indiska regeringen skulle göra sitt bästa för att hantera situationen på ett för relationerna med Pakistan konstruktivt sätt, finns det gott om extrema grupper även i Indien, som kräver bestraffning snarare än förhandling och som en demokratiskt vald regering har svårt att bortse från.

---

⁸³ Den 13 juli, samma dag som attentaten hade genomförts, utfärdade det pakistanska utrikesministeriet ett uttalande som fördömde det inträffade: "President Zardari, Prime Minister Gilani, the government and the people of Pakistan, have condemned the blasts in Mumbai and expressed distress on the loss of lives and injuries. /.../ The president and the prime minister have expressed their deepest sympathies to the Indian leadership on the loss of lives, injuries and damage to property in Mumbai." Uttalandet återgavs i den pakistanska tidningen Daily Times den 14 juli 2011. [Http://www.dailytimes.com.pk/default.asp?page=2011\07\14\story_14-7-2011_pg1_2](http://www.dailytimes.com.pk/default.asp?page=2011\07\14\story_14-7-2011_pg1_2)

11 Pakistanska militanta grupper som verkar i regionen

11.1 TTP:s framväxt

Vid sidan av de afghanska talibanrörelserna med baser i Pakistan har, sedan den USA-ledda interventionen i Afghanistan 2001, en inhemsk, pakistansk talibanrörelse vuxit sig allt starkare. Från att till en början ha varit intimt sammanflätade med den afghanska talibanrörelsen har pakistanska talibaner successivt ändrat inriktning och har nu sitt fokus på att bekämpa den pakistanska staten och armén i egenskap av västallierade, ledande aktörer i ”kampen mot terrorismen”. Redan i december 2003, då president Musharraf utsattes för två attentat i hjärtat av arméhuvudstaden Rawalpindi, stod det klart att extremistiska grupper med tillgång till den sofistikerade planering och teknik, som endast al-Qaida kunde tillhandahålla, hade nästlat sig in i försvarsmakten. I polisutredningen utpekades Abu Faraj al-Libbi, betraktad som nummer tre i al-Qaidas hierarki och sedermera tillfångatagen av pakistanska myndigheter, som hjärnan bakom attentaten, vilka ansågs ha utförts av Jaish-e Mohamed (se avsnitt 11.3) med hjälp av anställda inom flygvapnet.

I den äldre generationen inom den pakistanska talibanrörelsen återfinns personer med erfarenhet från kriget mot Sovjet i Afghanistan, som i det följande skedet anslöt sig till de afghanska talibanerna, men gradvis har ett tungt inslag av yngre, radikala ledare tillkommit och tillskansat sig ett dominerande inflytande. Rörelsen försågs med nytt blod efter det säkerhetspolitiska lappkast som USA frambringade i Pakistan, då president Musharraf efter attentaten den 11 september 2001 ställdes inför valet att antingen ställa upp på USA:s sida eller betraktas som dess fiende. Att Musharraf i detta läge valde att alliera sig med USA är naturligt – förutom att de militära styrkeförhållandena talade emot varje annat beslut, förvandlade det honom över en natt från isolerad kuppmake till respekterad partner, med tillgång till massivt, militärt bistånd. Att få beslutet att sjunka ner i leden av en armé som tränats i rollen som islams försvarare mot gudlösa hinduer var betydligt svårare. Nu skulle trupp omdirigeras från den östra gränsen till konfliktområdena i väst, där muslimska ”bröder” skulle nedkämpas. Alla var inte införstådda med denna ideologiska kovändning, vare sig bland fotfolket eller bland ledande officerare inom säkerhetstjänsterna, vilka i hemlighet fortsatte att odla banden till islamistiska rörelser. Särskilt bland

arméns pashtuner⁸⁴ uppstod problem med ordervägran och deserteringar under de offensiver i FATA och KPK, som senare skulle följa.

Konflikten mellan den pakistanska staten och de islamistiska rörelserna skärptes sedan armén i juli 2007 anfallit Röda Moskén⁸⁵ i Islamabad. Denna var centrum i ett större område som i närmare ett halvår ockuperats av religiösa studenter med två extremistiska präster i spetsen. De två ledande prästerna var söner till moskéns tidigare chefspräst, Abdullah Ghazi, som under kriget mot Sovjet i Afghanistan hade tjänat som kanal mellan ISI och de islamistiska grupper som byggdes upp med amerikanskt bistånd. Moskén hade således redan i detta skede en roll som fäste för militanta grupper och, efter talibanrörelsens maktövertagande i Kabul, utvecklade Abdullah Ghazi, som sedermera mördades inne i sin moské,⁸⁶ nära relationer med både talibanregimen och al-Qaida.

Med detta ideologiska arv i bagaget, påspänt av de militanta strömningar som återuppväcktes efter USA:s ingripande i det talibanstyrda Afghanistan, hade särskilt kvinnliga studenter, iförda heltäckande niqab och beväpnade med tråpåk, börjat trakassera den mer sekulära befolkningen i Islamabad. Detta skedde länge ostraffat – tvärtom sympatiserade flera regeringsmedlemmar med ockupanterna och deras mål att islamisera det pakistanska samhället – men när trakasserierna trappades upp och trycket från Islamabads invånare blev starkare, rann regeringens tålmod så småningom ut. Eftersom ockupanterna lagt upp ett omfattande vapenlager och vägrade ge sig utan strid, utvecklades återtagandet av moskéområdet till ett regelrätt slag, med ett 100-tal döda studenter.⁸⁷

Aktionen mot Röda Moskén utlöste en våg av hämndaktioner i form av attentat mot den pakistanska armén och polisen över hela landet, vilka markerade inledningen av ett skede av upptrappad konfrontation mellan extremreligiösa rörelser och den pakistanska staten.⁸⁸ Terrorattentat, ofta genomförda av

---

⁸⁴ Den pakistanska armén domineras av punjabier men innehåller också ett betydande inslag av pashtuner. Sindhier och balucher är däremot föga representerade. Situationen kan jämföras med den problematik som uppstått kring den afghanska armén, ANA, och säkerhetstjänsten, NDS, där det stora tadjikiska inflytandet har skapat problem i pashtunområdena.

⁸⁵ På urdu *Lal Masjid*.

⁸⁶ I likhet med de flesta politiska mord i Pakistan har ingen dömts för detta dåd, som dock tillskrivs militanta shiamuslimer – i reaktion mot den provokativa sunnipropaganda som spreds från moskén.

⁸⁷ Regeringen uppgav att 102 jihadister och 10 armésoldater dödats, medan militanta grupper beräknade att hundratals av deras anhängare fått sätta livet till. Se Ahmed Rashid, *Descent Into Chaos*, Viking Penguin, USA 2008, s. 382-383.

⁸⁸ Zahid Hussein skriver: "The attack was the beginning of the most brutal wave of suicide bombings targeting security forces, not only in the northwest, but also in major Pakistani cities. More than eighty-eight bombings killed 1 188 people and wounded 3 209 in the first year following the Lal Masjid siege, an average of three people dying and more than seven people

självmordsbombare, blev en hart när daglig företeelse och utvecklingen har, snarare än att inspirera resoluta motaktioner, fått genomslag i form av en tilltagande islamisering av hela samhället, åtföljd av växande sekteristiska motsättningar. Enligt beräkningar gjorda av Pakistan Institute for Peace Studies, PIPS, dödades 2 913 och skadades 5 824 pakistanier i de 2 113 attentat som under år 2010 utfördes av militanta grupper, inklusive sekteristiska organisationer. Värst drabbat var Baluchistan, följt av FATA och KPK.⁸⁹

Den 14 december 2007 beslöt de pakistanska talibangrupperna att bilda en paraplyorganisation, *Tehrik-e-Taliban Pakistan*, TTP. Detta skedde vid ett möte i Södra Waziristan, som samlade ett 40-tal ledare för olika militanta grupper med sammanlagt ca 40 000 medlemmar. Baitullah Mehsud, sedermera dödad tillsammans med sin tonåriga hustru i en drönarattack den 5 augusti 2009, valdes enhälligt till *amir*, den nya organisationens högste ledare, och ett centralt råd upprättades med representanter från samtliga sju agenturer i FATA samt ett antal områden i KPK, där talibanerna hade fotfäste. En stadga med åtta punkter antogs – bl.a. skulle sharialagar införas i hela landet och kampen mot såväl Natostyrkorna i Afghanistan som den pakistanska armén föras vidare.⁹⁰

Jämfört med Quetta-shuran bedöms den pakistanska talibanrörelsen ha utvecklats i en mer extremistisk riktning och i dagsläget ha starkare band till al-Qaida. Sedan TTP till en början inordnat sig under den afghanska talibanrörelsen, förefaller ett närmande till al-Qaida ha skett efter ett möte mellan Baitullah Mehsud och Ayman al-Zawahiri i Södra Waziristan år 2008. Detta ledde till att TTP utvidgade sin agenda till att gälla *global jihad*, ett världsomspännande krig mot den icke-muslimska världen, i första hand västvärlden. Ett första tecken på detta var fängslandet år 2008 av tolv pakistanier i Spanien, som planerade ett terroristdåd för att hämnas den spanska truppenvaron i Afghanistan. TTP tog på sig ansvaret för komplotten. Senare, under den pakistanska arméns offensiv mot talibanerna i Södra Waziristan i oktober 2009, dök ett materiellt bevis för kontakterna med al-Qaida upp, då ett tyskt pass hittades tillhörande Said Bahaji, som ingick i den terroristcell i Hamburg som planerade attackerna i USA den 11 september 2001. Det hus där passet återfanns hade, av allt att döma, använts som kommunikationsbas för al-Qaida.⁹¹

I slutet av juni 2011 splittrades TTP genom att en av dess ledare, Fazal Said, bröt sig ut och grundade sin egen organisation *Tehrik-e-Taliban Islami Pakistan*, TTIP. Said är baserad i FATA-agenturen Kurram, där sekteristiska strider mellan

---

wounded every day from July 2007 to July 2008.” Zahid Hussein, *The Scorpion's Tail*, Free Press, New York 2010, s. 120.

⁸⁹ PIPS, *Pakistan Security Report 2010*, s. 2.

⁹⁰ Hussein, *The Scorpion's Tail*, s. 135-6.

⁹¹ *Ibid.*, s. 188 och 177.

sunni- respektive shiamuslimer drivit tusentals familjer på flykt. Som skäl till sitt avhopp angav han att vände sig mot TTP:s attacker mot pakistanska intressen och civila. Liksom Haqqani-nätverket anser han att krigföringen bör riktas mot den utländska närvaron i Afghanistan och hans avhopp tolkas som ett försök av ISI och Haqqani-nätverket att vidga sitt inflytande i Kurram, som skulle kunna tjäna som alternativ reträttplats när situationen i Norra Waziristan nu blir allt mer osäker.

11.2 Kontraproduktiv eftergiftspolitik

Den pakistanska arméns första offensiv i Södra Waziristan ägde rum redan i mars 2004, då attackerna mot internationell trupp i Afghanistan hade börjat intensifieras och det stod klart att både flyende talibaner och al Qaida-medlemmar upprättat en ny bas i Waziristan. Bland dem ingick också ett antal utländska jihadister med band till al-Qaida, varav den största gruppen utgjordes av uzbekier från *Islamic Movement of Uzbekistan*, IMU, under ledning av Tahir Yuldashev. Efter att ha anslutit sig till befrielsekampen mot Sovjetunionen på 1980-talet hade denne blivit kvar i regionen och, efter talibanregimens fall, av al-Qaida utsetts att leda även övriga centralasiatiska gerillasoldater i Waziristan. Bl.a. på grund av denna centralasiatiska förstärkning av den lokala talibanrörelsen mötte den pakistanska armén ett betydligt starkare och mer välorganiserat motstånd än förväntat och offensiven slutade i ett förödmjukande nederlag. Taktiken lades om och ett stilleståndsavtal, *Shakai Agreement*, ingicks den 24 april med talibanledaren Nek Mohamed, sedermera dödad i den första amerikanska drönarattacken i Pakistan den 17 juni 2004.⁹²

Efter Shakai-avtalet, som varken avväpnade talibanerna eller ålade dem att sluta attackera internationell och afghansk trupp i Afghanistan, dröjde det inte länge förrän stridigheter på nytt blommade upp även på pakistanskt territorium. Trots talibanernas uppenbara brott mot ett från början mycket förmånligt avtal gjordes, efter ytterligare en omgång strider med stora förluster för de nu kraftigt förstärkta pakistanska trupperna, ännu ett försök att förhandlingsvägen lösa konflikten. Ett avtal om vapenvila undertecknades den 7 februari 2005 i Sararogha i Södra Waziristan, denna gång med Baitullah Mehsud som motpart. Även detta blev kontraproduktivt – det resulterade i praktiken att Baitullah Mehsud tog kontrollen över Södra Waziristan, inklusive de områden som armén lyckats befria, förstärkt med miljontals dollar i amerikanskt bistånd avsedda för olika utvecklingsprojekt.

⁹² Den pakistanska armén tog dock på sig denna attack och förnekade all amerikansk inblandning, samtidigt som inga uttalanden gjordes från amerikansk sida. Samma taktik tillämpades under hela den period som inledde drönarattackerna, vilket gav näring åt de rykten som omgav den amerikanska närvaron i Pakistan.

Talibanerna fortsatte att expandera och al-Qaida flyttade sitt centrum till Norra Waziristan, där en drönarattack i december 2005 dödade Abu Hamza Rabia, en 32-årig egyptier som ansvarat för al-Qaidas internationella operationer.⁹³ Följande år, i september 2006, tecknades ett tredje avtal med talibanerna i Norra Waziristan, ledda av Gul Bahadur och Abdul Khaliq. Även denna gång utbetalades kompensation till de militanta grupperna, som i praktiken legitimerades – ett autonomt *Islamic Emirate of Waziristan* utropades efter afghansk modell. Avtalet bröts återigen och attackerna trappades upp, både i Pakistan och mot NATO-styrkorna i Afghanistan.

Under skydd av dessa stilleståndsavtal fortsatte den pakistanska talibanrörelsen att sakta men säkert etablera sig som en parallell struktur i stora delar av FATA och KPK. Allt fler sökte sig till rörelsen, bl.a. många nya anhängare från utbrytarfraktioner ur redan existerande islamistiska rörelser. De pakistanska talibanerna, eller neotalibanerna som de ibland kallades, utmärkte sig för ostentativ brutalitet – stympade kroppar med varnande budskap lämnades på offentliga platser och motståndare halshöggs offentligt. Avrättningarna filmades och spreds som varnande video- eller dvd-filmer. Den etablerade sociala strukturen slogs effektivt sönder, när medlemmar av äldreråd som samarbetade med regeringen dödades eller jagades på flykten.

Så länge detta pågick i det avlägsna och relativt obekanta FATA, väckte utvecklingen ingen större debatt i Pakistan, där dramatiska händelser hela tiden avlöser varandra på den politiska arenan. När det under 2007 blev uppenbart att talibanrörelsen lagt under sig även delar av Swat-dalen, en semesterort ett tiotal mil från Islamabad, gick det dock inte längre att stoppa huvudet i sanden. Den grupp som expanderade där var *Tehfiz Nifaz-e Sharia Mohamadi*, TNSM, grundad av Sufi Mohamed och ledd av hans svärson Fazlullah. En av dennes mer famösa åtgärder var att förbjuda mödrar att vaccinera sina barn mot polio, då det ansågs oislamiskt. TNSM-styrkorna avrättade systematiskt mer än 300 politiska motståndare, däribland många utbildade kvinnor – att exempelvis motsätta sig stängning av flickskolor kunde vara liktydigt med en dödsdom. Kropparna dumpades på torget i Mingora, centralorten i Swat. Även poliser och statliga tjänstemän dödades, medan andra flydde och fältet därigenom lämnades fritt för ytterligare expansion av talibanstyret.

---

⁹³ Rabia hade undkommit en första drönarattack den 5 november 2005, som dock dödade sex andra personer, bland dem hans fru och dotter. När nästa attack träffade sitt mål, förnekade den pakistanska regeringen återigen att USA låg bakom det inträffade, som framställdes som följden av en explosion inne i det hus där Rabia vistades. Journalister rapporterade dock om att granatsplitter från en Hellfire-missil hittats på platsen. En av dessa, Hayatullah Khan, bortfördes strax därefter av okända män – hans stympade lik hittades sex månader senare. Hans hustru anklagade regeringen för mordet – ett par månader senare dödades även hon under oklara omständigheter. Hussein, *The Scorpion's Tail*, s. 80-81.

TNSM spred dock inte bara terror, rörelsen kanaliserade också ett djupt känt missnöje hos en förtryckt lantarbetarklass. Kravet om att sharialagar skulle införas var också vida spritt – liksom i Afghanistan spelade det bristande rättsväsendet talibanerna i händerna. I Swat mer än på andra ställen kom talibanrörelsen i närheten av att bli en social revolution, vilket, vid sidan av närheten till Islamabad, var ett skäl till att den utgjorde ett hot som måste tas på allvar.

Icke desto mindre prövades eftergiftspolitikerna ytterligare en gång, då en 18 månader lång militär offensiv slutade med att ett fredsavtal i februari 2009 ingicks med Fazlullah, vilket bl.a. gav honom fria händer att införa de eftertraktade sharialagarna. Kanske hade gemene man inte till fullo förstått vad dessa skulle komma att innebära – sedan en filmsekvens visats på TV, där en ung flicka grovt misshandlas som straff för att ha lämnat sitt hem utan sällskap av en manlig släkting, svängde opinionen inte bara i Swat, utan pakistanska massmedia på nationell nivå började ägna mer uppmärksamhet åt den smygande talibaniseringen av landet. Då hade talibanrörelsen emellertid inte bara hunnit kraftigt förstärka sin närvaro utan också expanderat vidare från Swat ännu närmare Islamabad. I detta läge framtvingades en förnyad offensiv, för första gången med massivt folkligt stöd i ryggen. I dagsläget är Swat återigen regeringskontrollerat och de hundratusentals människor som tvingades fly under talibaniseringen och den följande offensiven har kunnat återvända. Fazlullah och hans män undkom dock och lär hålla sig gömda någontstans i bergen.

11.3 Övriga extremrörelser i Pakistan

Vid sidan av de FATA-baserade organisationer som ingår i TTP finns i Pakistan en hel flora av våldsbenägna, jihadinspirerade rörelser, många av dem med bas i södra Punjab. I väsentliga delar går framväxten av denna undervegetation i det pakistanska samhället tillbaka till 1989, då kriget mot Sovjet var slut i Afghanistan och många av de pakistanska och internationella jihadister som deltagit i detta sökte sig vidare till nya arenor. Samtidigt hade upproret i Kashmir kommit upp till ytan och övergått i väpnad kamp och det låg i ISI:s intresse att omdirigera arbetslösa ”befrielsekrigare” i den riktningen. Att många bland dem senare skulle komma att vända sig mot den pakistanska staten och ISI självt ingick däremot inte i kalkylen. Således har både USA:s val att under 1980-talet använda sig av lokala mujahedinrörelser mot Sovjet i Afghanistan och Pakistans val att under 1990-talet använda sig av liknande paramilitära instrument i Kashmir slagit tillbaka mot dem själva. I ytterligare en parallell utveckling har utlokaliseringen av angreppet på talibanregimen 2001 till afghanska krigsherrar i Norra Alliansen bidragit till att den nuvarande situationen i Afghanistan förefaller gå Natostyrkorna ur händerna.

I dagsläget samarbetar de punjabiska jihadisterna ibland med såväl TTP som de afghanska talibanrörelserna. De kan röra sig mellan Punjab och FATA-området men upprätthåller ändå sina separata identiteter, som dock växlar genom att grupperna samverkar, fraktionerar och byter ledare. Under tryck från USA olagligförklarade President Musharraf i januari 2002 fem av organisationerna men beslutet hade ingen större effekt. Några rörelser bytte namn, andra valde att låta sina humanitära grenar stå för verksamheten utåt. Ett skäl till att det varit svårt att genomdriva beslutet är att de mest etablerade av organisationerna, de som bannlystes, också är de som tillkommit i nära samarbete med ISI och fortfarande upprätthåller nära förbindelser med säkerhetstjänsten.

De flesta av dessa grupper har utgått från situationen i Kashmir. De organisationer som däremot har sekteristiska motiv i förgrunden är äldre och har sin bakgrund i bl.a. Zia ul-Haqs islamisering av Pakistan under 1980-talet. Även dessa har således ofta länkar till det politiska och militära etablissemanget. Genom splittring och utbrytningar har grupperna blivit allt fler – *South Asian Terrorism Portal*, SATP, listar 11 pakistanska organisationer som inhemska terroristgrupper och 32 som transnationella terroristgrupper.⁹⁴ De mest framträdande av dessa är:

- *Lashkar-e Taiba* ("De renas armé"). När upproret i Kashmir tog fart 1989, efter ett val som ansågs manipulerat, var LeT en ledande aktör i ISI:s tjänst. Gruppen, som leds av Hafiz Said, har sin bas i Muridke utanför Lahore. Den har även etablerat träningsläger i den pakistanskstyrda delen av Kashmir och den ursprungliga inriktningen på att "befria" den indiskstyrda delen av Kashmir har med tiden breddats till det mer omfattande målet att etablera en islamistisk stat i Sydasiens. Vid sidan om detta har gruppen också utvecklat en global, gränsöverskridande agenda – minst sju av LeT:s medlemmar uppgavs under 2003 ha dödats i Irak.⁹⁵ Organisationens signum förblir dock attacker mot indiska intressen, såväl i Afghanistan som i Indien. De hittills mest spektakulära dåd som tillskrivs LeT är attackerna i Mumbai i november 2008. Vad gäller antalet medlemmar/sympatisörer kan upplagan för LeT:s veckotidning ge en fingervisning – Said har uppgett att denna trycks i över 100 000 exemplar.⁹⁶ Frontorganisation för LeT är *Jamaat-ud-Dawa*, JuD, som ägnar sig åt humanitärt arbete. Efter jordbävningen 2005 var JuD den organisation som först kunde nå de drabbade i det pakistanska Kashmir-området med effektiv hjälp.
- *Jaish-e Mohamed* ("Mohameds armé"). Även JeM tillkom som ett instrument för Pakistans politik i Kashmir och gruppen har samarbetat med

⁹⁴ http://www.satp.org/satporgtp/countries/pakistan/terroristoutfits/group_list.htm

⁹⁵ Rashid, *Descent Into Chaos*, s. 228.

⁹⁶ *Ibid.* s. 227.

LeT i flera stora attentat. Den grundades av Masud Azhar, som släpptes ur indiskt fängelse i samband med en flygplanskapning i december 1999 (tillsammans med Ahmed Omar Sheikh, som sedermera organiserade mordet på den amerikanske journalisten Daniel Pearl i Karachi, och ytterligare en medfånge). Planet tvingades landa i Kabul, där förhandlingarna ägde rum. JeM anses huvudansvarigt för attacken mot det indiska parlamentet den 13 december 2001, som följdes av militär mobilisering längs den indisk-pakistanska gränsen. Mardrömmen om ett kärnvapenkrig i Sydasien såg ett tag ut att vara överhängande. Även attentaten mot president Musharraf 2003 (se avsnitt 11.1) tillskrivs JeM i samarbete med al-Qaida, liksom attacken mot Sri Lankas cricketlag i Lahore i mars 2009, den sistnämnda i samarbete med LeJ (se nedan).

- *Harakat ul-Ansar ("Rörelsen för Mohameds hjälpare")*. Azhar och hans frisläppte medfånge Omar Sheikh hade sin bakgrund i HuA, en organisation som bildades på 1990-talet med stöd från ISI för att utföra särskilt spektakulära terroraktioner med inriktning på Kashmir. SATP bedömer att den samlade ca 1 000 medlemmar, varav 60 procent antingen pakistanier eller afghaner och resten internationella jihadister. Sedan USA, på grund av dess kontakter med al-Qaida, klassificerat HuA som en terroristorganisation, bytte den 1998 namn till *Harakat ul-Mujahedin*. Gruppen allierade sig med de afghanska talibanerna och Azhar gjorde sig känd för en internationalistisk agenda. Innan han hamnade i indiskt fängelse 1994, hade Harakat-kontor upprättats även i Tjetjenien, Somalia och Centralasien. Den amerikanska hämndattacken efter ambassadattackerna i Östafrika 1998 drabbade Harakat-läger i Afghanistan. Tio medlemmar och minst fem instruktörer från ISI skall ha dödat. Även under USA:s flygattacker 2001 bombades ett Harakat-kontor i Kabul, varvid 22 pakistanska medlemmar dödades.⁹⁷ Sedan dess ledare eliminerats, har gruppen förlorat i betydelse och resterande medlemmar ska ha överförts till LeT, återigen med hjälp av ISI.
- *Sipah-e Sahaba Pakistan ("Beskyddarna av profetens vänner")*. SSP är en sektaristiskt inriktad sunnimuslimsk organisation, sprungen ur deobandi-traditionen. Den grundades på 1980-talet i Jhang, ett område i Punjab där feodala traditioner lever kvar och många stora markägare är shiamuslimer. Syftet var att motverka ökat inflytande för shiamuslimska strömningar, som fått luft under vingarna efter revolutionen i Iran 1979. Gruppen har även verkat som politiskt parti – trots att SSP då var förbjudet, släpptes den mordanklagade SSP-ledaren Azam Tariq, som själv mördades i Islamabad i oktober 2003, ur fängelse för att kunna kandidera som oberoende ledamot i parlamentsvalet 2002, på villkor att han sedan skulle stödja regeringspartiet

---

⁹⁷ Ibid. s. 113.

(vilket han också gjorde). Organisationen är nära lierad med JeM, som ibland betraktas som en utbrytargrupp ur SSP. Efter att ha förbjudits i januari 2002, återuppstod gruppen året därpå under namnet *Millat-e-Islamia Pakistan*. SSP tillskrivs ansvaret för en rad attacker mot främst pakistanska shiamuslimer, men även andra minoriteter. Dess shiamuslimska motsvarigheter är *Tehreek-e-Jaferia Pakistan*, TJP, och *Sipah-e-Mohamed Pakistan*, SMP.

- *Lashkar-e Jhangvi* ("Jhangvis armé"). LeJ, namngiven efter SSP:s grundare, bildades 1996 som en utbrytargrupp ur SSP av Akram Lahori och Riaz Basra, som då var baserad i Kabul. Gruppen, vars samtliga ledare hade en bakgrund som mujahedin i Afghanistan och senare samarbetade med talibanregimen, har gjort sig skyldig till en rad mord på shiamuslimer i både Afghanistan och Pakistan. Basra, som själv dödades 2002, anklagades också för mordet på såväl en iransk diplomat i Lahore som en besökande grupp kadetter från det iranska flygvapnet. År 2002 var LeJ inblandat i både kidnappningen och mordet på Daniel Pearl och attacken mot en buss i Karachi, i vilken en grupp franska ingenjörer dödades. Organisationen, som betraktas som den kanske mest hårdföra av de pakistanska terroristgrupperna, skall ha fått utbildning av al-Qaida och står nära JeM.

12 Iran

Under kriget mot Sovjet på 1980-talet var Iran upptaget av sitt eget krig mot Irak och följaktligen ingen betydande aktör i Afghanistan. Liksom Pakistan mottog Iran dock under 1980- och 1990-talet miljontals afghanska flyktingar. De flesta – men långt ifrån alla – har återvänt under 2000-talet och ofta medfört influenser från värdlandet. Detta ger Iran en av flera ingångar i den nuvarande afghanska problematiken. Dess agenda pekar dock åt flera håll, ibland diametralt motsatta.

Primärt är Iran intresserat av att främja det shiamuslimska inflytandet i Afghanistan, där antalet shias beräknas uppgå till ca 20 procent av befolkningen, med hazarer som den stora folkgruppen. Därmed hamnade Iran på kollisionskurs med det deobandi-inspirerade talibanstyret på 1990-talet, som bl.a. gjorde sig skyldigt till omfattande massakrer på hazarer i norra Afghanistan.

Motsättningarna skärptes ytterligare när tio iranska diplomater dödades under en talibanattack mot det iranska konsulatet i Mazar-e-Sharif 1998, varefter den iranska armén mobiliserade 200 000 soldater längs gränsen till Afghanistan och ett regelrätt krigsutbrott ett tag såg ut att vara överhängande.

Logiskt sett skulle Iran således ha välkomnat den USA-ledda interventionen 2001 – om det inte varit så att den leddes av just USA, som sedan revolutionen 1979 är landets ärkefiende, i ett tal av Ayatollah Ruhollah Khomeini i november 1979 utsett till ”den store Satan”. På liknande sätt betecknades Iran av president George W. Bush som en del av ”ondskans axelmakter” strax efter det att Bonn-konferensen om Afghanistan ägt rum i slutet av 2001 – trots att Iran under denna spelat en konstruktiv roll för att ro avtalet i hamn. I dagsläget är det dock landets förutsatta utveckling av kärnvapen, som är den mest centrala stötestenen i Irans relationer med västvärlden. I Teheran känner man sig hotad av den debatt i USA och Israel, som förespråkar väpnat våld för att stoppa denna utveckling och har, enligt logiken ”min fiendes fiende är min vän”, närmat sig delar av dagens afghanska talibanrörelse. Medan detta samröre förnekas på officiell nivå, har bl.a. ansevliga mängder vapen tillverkade i Iran påträffats efter ISAF-styrkornas sammanstötningar med talibaner. Såsom det motsägelsefulla iranska systemet är konstruerat, behöver det dock inte vara statliga organisationer som direkt ligger bakom samarbetet, vilket ändå torde syfta till att ge Iran möjlighet att vid behov slå tillbaka mot USA i grannlandet.

Rivaliteten mellan sunni- och shiaislam i hela regionen, inklusive Mellanöstern, utgör ytterligare en komponent i den komplexa bilden. Regimskiftet i Irak har rubbat balansen till fördel för shias, vilket försett den iranska drömmen om att bli den regionala stormakten med nytt blod. Detta kräver sofistikerad diplomati och goda officiella relationer med grannländerna. Vid sidan av investeringen i talibanverksamheten upprätthålls därför samtidigt en vänskaplig relation med Karzai-regeringen. I ett gemensamt uttalande efter ett afghanskt-iranskt försvarsministermöte i Kabul i slutet av juni 2011 hette det att ”Iran and

Afghanistan will not allow any third country to use each of their territories against the security, stability, territorial integrity, independence or political system of the other country.”⁹⁸ Strax därefter samlades ledarna för Iran, Afghanistan och Pakistan i Teheran inför en regional konferens om samarbete mot terrorismen, varvid följande uttalande gjordes: "All sides stressed their commitment to efforts aimed at eliminating extremism, militancy, terrorism, as well as rejecting foreign interference, which is in blatant opposition to the spirit of Islam, the peaceful cultural traditions of the region and its peoples' interests."⁹⁹ Möjligen är udden i dessa bägge uttalanden riktad mot det strategiska samarbetsavtal som diskuteras mellan USA och Afghanistan och som förmodas utnyttas i att mer eller mindre permanenta amerikanska baser ska etableras i Afghanistan efter det planerade trupptillbakadragandet 2014.

För att befästa vänskapen mellan grannfolken förser Iran också den afghanska regeringen med betydande bistånd. Det iranska inflytandet är tydligast i staden och provinsen Herat i västra Afghanistan men märks även i Kabul, där bl.a. ett stort islamiskt universitet byggts upp med iransk finansiering. En del av biståndet är inriktat på att bekämpa narkotikaproduktionen i Afghanistan – Iran är ett viktigt transitland för denna men mycket stannar också på vägen och antalet iranier som är boeroende av opium och heroin har ökat kraftigt, i takt med vallmoodlingen i Afghanistan. Tillsammans med en fortsatt ström av arbetssökande migranter från Afghanistan skapar detta stora sociala problem i Iran, vars övergripande intresse således torde sammanfalla med västvärldens önskan att skapa stabilitet i Afghanistan.

---

⁹⁸ <http://www.dailypioneer.com/347330/Iran-Afghan-agree-to-strengthen-bilateral-ties.html>.

Artikeln återgiven på webbsidan NewAgeIslam den 21 juni 2011.

⁹⁹ Pressmeddelande från den iranska nyhetsbyrån IRNA, återgivet av Al Jazeera den 25 juni 2011.

13 De centralasiatiska republikerna och Ryssland

Även för de fem centralasiatiska republikerna utgör den afghanska narkotikaproduktionen och transithandeln med dessa varor ett stort problem. Detsamma gäller Ryssland som fortsätter att ha ett starkt inflytande i regionen. Men än värre är kanske Afghanistans och Pakistans roll som fristad för de islamistiska motståndsrörelser som bekämpar regimerna i flera av dessa länder. I flera fall präglas dessa av brutalt förtryck av oppositionella strömningar, som därigenom tvingas under jord eller i exil. Den uzbekiska rörelsen IMU är den mest betydelsefulla av dessa rörelser, med ett stort antal kadrer baserade i FATA och ett nära samarbete med al-Qaida – men även tadjikiska och turkmenska jihadister deltar i kriget mot ISAF och den afghanska armén respektive mot den pakistanska staten. I de sekulärt präglade länderna i Centralasien finns därför en oro för att det islamistiska upproret i Afghanistan och Pakistan ska få spridningseffekter norrut, en oro som delas av Ryssland. De interna faktorer som driver de afghanska och pakistanska talibanrörelserna, korruption och vanstyre, är framträdande även i de centralasiatiska republikerna.

Etniska faktorer binder delar av Afghanistans befolkning samman med grannfolken i norr. De afghanska tadjikerna, den näst största folkgruppen, torde vara minst lika många som de som finns i Tadjikistan. Liksom uzbeker och turkmener har de utvecklat lojalitetsband till den besläktade befolkningen på andra sidan gränsen och räknar med stöd från respektive republik till de politiska formationer som representerar respektive folkgrupp. Det tedde sig således naturligt för Ryssland och de centralasiatiska republikerna att – liksom Indien och Iran – stödja Norra Alliansen under konflikten med talibanregimen på 1990-talet. En pashtundominerad regering i Kabul, i linje med vad Pakistan vill driva fram, ligger inte i deras intresse. Försöken att få till stånd förhandlingar med talibanerna följs därför med djup oro och Ryssland har i FN:s säkerhetsråd tidigare motsatt sig förslag att ta bort talibaner från rådets sanktionslista.

14 Sammanfattning del II

- Pashtunbefolkningens uppdelning i en marginaliserad majoritet i Pakistan och en traditionellt statsbärande minoritet i Afghanistan skapar i sig en gränsöverskridande problematik. Denna förstärks av att den gräns som klyver pashtunområdena inte är fastställd och erkänd samt att även balucherna är uppdelade på de tre grannländerna Pakistan, Iran och Afghanistan.
- Pakistans konflikt med Indien, vars kärnfråga gäller Kashmir, styr dess regionala säkerhetstänkande. Arméns dominans i statsapparaten gör frågan om ”strategiskt djup” i Afghanistan till en övergripande utrikespolitisk faktor. Detta ligger bakom det taktiska dubbelspelet gentemot USA och väst, i vilket vissa talbangrupper fortfarande betraktas som tillgångar. Armén ambivalens har också lett till en eftergiftspolitik i kampen mot de inhemska talibanerna, som slagit tillbaka i form av tilltagande talibanisering av stora områden och växande extremreligiösa stämningar över hela landet.
- I dessa stämningar ingår en stark antiamerikanism, förstärkt av upptrappade drönarattacker över gränsen från Afghanistan. Denna opinion begränsar statens möjlighet att effektivt slå tillbaka mot de grupper som ligger bakom ett växande antal terrorattacker. Samtidigt kan de parallella kriser som pågår i Pakistan efter USA:s attack mot Usama bin Ladens gömställe i landet leda till en omprövning av arméns privilegierade ställning, vilket skulle öppna för lösningar även av den regionala problematiken.
- Irans och de centralasiatiska republikernas intressen i Afghanistan står i motsättning till den pakistanska agendan och är också i sig delvis motsägelsefulla. Gemensamt för dessa grannländer, och även Indien, är dock dåliga erfarenheter av talibanstyret på 1990-talet, vars återkomst man starkt motsätter sig. Därtill kommer sociala problem orsakade av spridningseffekter av narkotikaproduktionen i Afghanistan.

DEL III: FÖRHANDLINGAR - HINDER OCH FÖRUTSÄTTNINGAR

Två parallella men inbördes förstärkande utvecklingar har drivit kriget i Afghanistan in i den återvändsgränd, där det idag befinner sig: talibanrörelsens växande styrka och regeringens tilltagande svaghet. Tendenserna sammanstrålar i existensen av mer eller mindre kriminella nätverk med tentakler in i såväl kretsarna kring regeringen som i regeringsmotståndets ledningsskikt. Krigströttheten är nu mycket stor, både hos den afghanska befolkningen och bland de utländska truppbidragarna, och förhandlingar med talibanerna ter sig som den enda tillgängliga utvägen.

15 Svikna förhoppningar

Då den internationella interventionen startade år 2001 väckte den förhoppningar hos den afghanska befolkningen – för tredje gången på drygt ett decennium. Den sovjetiska utmarschen 1989 hade visserligen inte lett till den efterlängtnade freden utan resulterat i ett våldsamt inbördeskrig som drev fram en ny flyktingvåg och ödelade landets huvudstad. Talibanernas maktövertagande i mitten 1990-talet hade visserligen inte medfört lag och ordning, så som många hoppades när de välkomnade det, utan sparat ur i en religiös diktatur, med åtföljande yterligare inbördes strider. Men nu hade världens mäktigaste och rikaste stater tagit sig an Afghanistanens problem och lovat lösa dem – om det var ett seriöst åtagande, kunde det knappast misslyckas.

Tio år senare har opinionen svängt. Många tror idag att åtagandet inte var seriöst – de ser ingen annan förklaring till att så mycken vapenkraft och så många miljarder i utlovat bistånd inte skulle klara att återställa ordningen i ett utfattigt och relativt litet land som Afghanistan. Konspirationsteorierna sprider sig: De allierade västmakterna var aldrig ute efter att sprida demokrati, utan efter Afghanistanens naturresurser – eller kanske rörde det sig om ett civilisatoriskt krig, i syfte att eliminera islam. Grannländernas agerande – i synnerhet utpekade Pakistan – anses också bidra till att afghaner i gemen, istället för stabilitet, upplever ökad osäkerhet. Även om en stor del av befolkningen, främst kvinnor och hazarer, starkt motsätter sig en återkomst för talibanstyret, är krigströttheten sådan att många samtidigt är beredda att betala ett högt pris för fred och ekonomisk utveckling, lag och ordning.

Då dessa stämningar i Afghanistan motsvaras av vikande opinionsstöd i de truppbidragande länderna, ter sig förhandlingar med regeringsmotståndet förr eller senare som en oundviklig utväg. De höga kostnaderna för kriget blir också allt mer ohållbara, särskilt i den ekonomiska kris som USA och andra truppbidragare befinner sig i.¹⁰⁰ Kriget kan inte vinnas militärt, det som nu pågår syftar till att förbättra respektive parts utgångsläge inför den kommande slutakten av den direkta, internationella interventionen. Hur denna slutakt utvecklar sig blir avgörande för hur det fortsatta internationella engagemanget i regionen bör utformas. I dagsläget utgör regeringens och den internationella koalitionen misslyckande med att införa ett gott samhällsstyre respektive talibanrörelsens motiv och aspirationer de två mest centrala faktorerna för denna utveckling.

---

¹⁰⁰ USA:s kostnader för krigföringen i Afghanistan har beräknats till 12 miljoner dollar per timme. Matt Waldman och Thomas Ruttig, *Peace offerings. Theories of conflict resolution and their applicability to Afghanistan*, Afghanistan Analysts Network, AAN Discussion Paper 01/2011, s.3.

16 Regeringssidans bristande legitimitet

Den demokratiska process, som inleddes med presidentvalet i oktober 2004 och det följande parlamentsvalet i september 2005, har successivt urholkats. Istället för en utveckling mot allt mer accepterade val, har varje val som hållits blivit mer ifrågasatt och färgat av valfusk än det föregående. I samband med presidentvalet 2009 var oegentligheterna så uppenbara att omvalet av president Karzai knappast kan betraktas som legitimt, även om det till sist accepterades även av det internationella samfundet. Därtill kommer att sju av regeringens ministrar aldrig godkänkts av parlamentet enligt gällande ordning. Detta föranledde parlamentarikerna att i juni 2011 genomföra en strejk, som innebar att ledamöterna visserligen var på plats men inga debatter ägde rum och det planerade sommaruppehållet inställdes.

Efter parlamentsvalet 2010 tillsatte president Karzai, utan stöd i konstitutionen eller vallagen, en specialdomstol för att granska resultatet. Förfarandet har resulterat i ett skadskjutet parlament, vars legitimitet fortfarande inte är fastställd, trots att 10 månader förflutit sedan valet, nio månader sedan det att det slutgiltiga valresultatet tillkännagavs av den oberoende valkommissionen och ett halvår sedan parlamentet öppnades av presidenten.¹⁰¹ Även den tredje pelaren i statsbygget, domstolsväsendet, är sargad genom att tre domare i Högsta domstolen, inklusive dess ordförande, sitter kvar trots att deras mandat löpt ut, samtidigt som presidenten tillåts använda HD som ett instrument för egna syften. Det var HD:s ordförande och fem av domarna som rekommenderade presidenten att sätta upp specialdomstolen för att granska valresultatet, vilket lett till att parlamentets underhus, *Wolesi Jirga*, fattat beslut om att dessa HD-ledamöter ska betraktas som avsatta.

Den tänkta maktbalansen har således tippat över mot allt för stark betoning av den exekutiva grenen, samtidigt som denna saknar både fullvärdig legitimitet och handlingsförmåga. I en nation som aldrig tidigare kunnat samlas under ett effektivt centralstyre, koncentreras alltså den formella makten hos en president, som är svag och saknar kapacitet till reell maktutövning i stora delar av landet. Dessa behärskas av lokala makthavare, i många fall krigsherrar av olika slag,

---

¹⁰¹ Den 26 juni 2011 tillkännagav specialdomstolen namnen på 62 (av totalt 249) parlamentsledamöter, vars mandat ansågs ogiltiga och som den oberoende valkommissionen därför skulle ersätta med andra - ett beslut som kommissionen dock inte följt, trots att Högsta Domstolen förklarar att alla beslut fattade av underhuset (*Wolesi Jirga*) är olagliga tills så skett. Eftersom parlamentarikerna anser att domstolen är olaglig, har endast ett par av dem utnyttjat rätten att överklaga beslutet. Inom parlamentet uppges planer på att ställa presidenten inför riks rätt nu växa sig allt starkare.

eventuellt upphöjda till guvernörer på provins- eller distriktsnivå, av upprorsrörelsen eller har lämnats i ett vakuum utan fungerande styre. Vad som försiggår ute i de svårtillgängliga byarna i perifera delar av landet kan varken regeringen i Kabul eller den internationella interventionen påverka. Men talibanrörelsen har lättare att göra sig gällande och i många fall lämnas befolkningen utan annat val än att samarbeta med talibanerna. Detta är särskilt betänkligt eftersom det genom historien är på landsbygden som Afghanistans öde avgjorts.

Det tilltänkta demokratiska systemet undergrävs också på andra sätt. Att en traditionell *loya jirga* (brett samråd) i juni 2002 föregick det i Bonn tillsatta interimsstyrets omvandling till övergångsregering och att ytterligare en *loya jirga* i december 2003 fick i uppgift att debattera och anta landets nya konstitution var ingenting anmärkningsvärt i det läge som då rådde. I den antagna konstitutionen infördes *jirgan* visserligen som ett instrument ”för att besluta om frågor relaterade till oberoende, nationell suveränitet, territoriell integritet och landets högsta intressen”¹⁰² – men efter parlamentsvalet i september 2005 finns också folkvalda att konsultera inför genomgripande, nationella beslut och det gäller att hitta en balans mellan dessa båda institutioner. President Karzai fortsätter dock att visa en förkärlek för *jirgor*, vars sammansättning och beslut han själv i hög grad kan påverka – närmast planeras en *loya jirga* för att diskutera och besluta om det strategiska samarbetsavtal med USA som nu förhandlas mellan parterna. *Jirgorna* likställs med ”the people of Afghanistan”.¹⁰³

Vad gäller förhandlingsprocessen med talibanerna, har denna överlåtit på det Höga Fredsråd som tillsatts av presidenten med ett 70-tal medlemmar, företrädesvis med bakgrund som krigsherrar och lokala makthavare. Det kan dock tilläggas att även parlamentet domineras av personer med liknande bakgrund, vilket kan vara en bidragande orsak till att förfarandet inte väckt särskilt mycket protester. Sammantaget är dock effekten av den inrikespolitiska utvecklingen efter 2001 att den demokratiska processen försenats genom att politiska partier och andra grupper med ett reellt intresse av att bygga demokratin har marginaliserats. Den kvinnliga representationen i de parallella fora som inrättats är också mycket begränsad – medan den i parlamentet är kvoterad till 25 procent. Den nya köpmannaklass som vuxit fram som en politisk faktor i det

¹⁰² Paragraf 111 i konstitutionen, fri översättning från engelska.

¹⁰³ I sitt tal till den nationella ungdomskonferensen den 18 juni 2011 framhöll president Karzai angående det kommande samarbetsavtalet: ”The Afghan government is not authorized in this regard. The people must decide. The final decision will be made by the people of Afghanistan in a traditional and historical Loya Jerga where we try to bring as many representatives of the people as possible; 2,000 or 3,000 or even 4,000 people, because the more people present the more legitimate the assembly will be.” Översättning av direktsändningen av Karzais tal i den nationella TV-kanalen den 18 juni 2011, återgiven i BBC Monitoring Afghanistan news den 19 juni 2011.

senaste parlamentet och som skulle kunna utgöra en motvikt till krigsherrarna, representerar i första hand sina egna intressen och har inte alltid rena händer.

Även valsystemet har bidragit till att försvåra för demokratiska krafter att göra sig gällande. Efter mycket diskussion inför det första parlamentsvalet 2005 infördes ett sällan förekommande röstningsförfarande som bygger på en ”Single Non-Transferable Vote”, SNTV. Detta kombinerades med ett förbud mot politiska partier att delta i valet – kandidater som representerar ett visst parti kan endast ställa upp som individer. Att denna modell valdes berodde bl.a. på president Karzais djupa misstro mot politiska partier, vilka han ansåg låg bakom de olyckor som drabbat Afghanistan under de senaste decennierna och särskilt under 1990-talet. Systemet innebär att den kandidat i en viss valkrets som får flest röster, tar hem mandatet. Sålunda medför SNTV också att en stor andel av väljarna riskerar att bli utan representation och att stort utrymme ges åt taktikspel. I praktiken och i kombination med andra faktorer har systemet lett till att underhandsförhandlingar, röstköp, skiftande och ibland oheliga allianser, liksom maktspel och trakasserier har blivit dominerande inslag i de afghanska valen.¹⁰⁴ Fortfarande är man mycket långt ifrån en situation där den enskilda väljaren tar ställning för ett politiskt alternativ. Vad gäller kvinnorna, betraktas det oftast som naturligt att de röstar i enlighet med familjeöverhuvudets direktiv. Även de invalda eller, oftast, inkvoterade kvinnliga parlamentarikerna representerar inte sällan någon lokal makhavare mer än en egen politisk agenda. Frågor om kvinnors rättigheter hamnar sällan på parlamentets bord.¹⁰⁵

Det som allra mest urholkar det statliga systemets legitimitet är dock det vanstyre och den korruption som i allt högre grad genomsyrar det afghanska samhället. Det gäller på såväl låg som hög nivå, från mindre mutor för att få tjänster utförda till exempelvis den skandal som i september 2010 ledde till att en av de privata bankerna, Kabul Bank, måste övertas av regeringen. Det visade sig att banken betalat ut motsvarande hundratals miljoner dollar i lån utan säkerhet till personer med goda förbindelser i maktens centrum, bland dem presidentens bror

---

¹⁰⁴ För en ingående analys av denna problematik, se Martine van Bijlert, *How to Win an Afghan Election, Perceptions and Practices*, Afghanistan Analysts Network, AAN Thematic Report 02/2009.

¹⁰⁵ Ett belysande exempel gäller den shiitiska personlagen, *Shi'a Personal Status Law*. Lagen antogs av parlamentet i februari 2009 och kontrasignerades av president Karzai i mars. Detta skedde utan större diskussion trots att lagen på flera punkter innehåller regler som går emot konstitutionen: En hustru har inte rätt att neka sin man samlag, en brud måste vara oskuld vid giftermålet om äktenskapet ska vara giltigt, implicit erkännande av äktenskap med minderåriga flickor, m.m. En följande proteststorm tvingade Karzai att tillsätta en översynsgrupp, som dock inte vidtog några större förändringar och lagen antogs i juli 2009. I en kommentar konstaterade Brad Adams, Asienchef på Human Rights Watch: “Karzai has made an unthinkable deal to sell Afghan women out in return for the support of fundamentalists in the August 20 election.”

Mahmoud Karzai och vicepresidenten Fahim Khan.¹⁰⁶ Det kostade regeringen ca 800 miljoner dollar att rädda banken och någon plan för hur detta ska täckas har ännu inte förhandlats fram. En lösning är dock en förutsättning för att den Internationella Valutafondens *Extended Credit Facility* ska träda i kraft, vilket i sin tur är en förutsättning för många givarländers fortsatta biståndsutbetalningar.

Hur den extremt biståndsberoende afghanska staten ska finansieras om biståndet dras ned i takt med att trupperna tas hem, är en fråga som i dagsläget är svår att besvara. Exempelvis är det demokratiska systemet, med ofta återkommande val under stora säkerhetspådrag, synnerligen kostnadskrävande – många skulle säga att kostnaderna inte står i proportion till det demokratiska resultatet. Landet har visserligen stora, ännu oexploaterade naturtillgångar men vägen till fungerande statsfinanser grundade på skatter och lagliga inkomster ter sig lång.

Narkotikaproduktionen beräknas stå för en tredjedel av den totala ekonomiska verksamheten i Afghanistan.¹⁰⁷ Andelen har sjunkit sedan år 2007 men förefaller nu ha stabiliserats på en fortfarande mycket hög nivå. Afghanistan bedöms alltjämt vara ursprungslandet för 90 procent av det heroin som saluförs i Västeuropa. Under innevarande år har opiumproduktionen visserligen minskat p.g.a. en växtsjukdom som angripit vallmoplantorna men detta drev istället upp priserna och gjorde det ännu lönsammare att odla vallmo jämfört med andra grödor.¹⁰⁸ Till detta kommer att Afghanistan också etablerat sig som världens största producent av haschisch, med en årlig produktion uppskattad till mellan 1 500 och 3 500 ton.¹⁰⁹ Narkotikaproduktionen göder kriminella nätverk och, som framgått (se avsnitt 2.3), finansierar den även stora delar av talibanernas verksamhet. Samtidigt utgör förfallet och korruptionen inom det statliga systemet en av talibanrörelsens viktigaste drivkrafter. Den internationella insatsen ses som en integrerad del av det korrupta systemet, ja, som dess försvarare. En FN-tjänsteman i Afghanistan uttalade i en intervju om talibanernas motiv: "Most are fighting because of the corrupt system that we [the West] are supporting."¹¹⁰

President Karzai är den främste företrädaren för detta korrupta system, som han inte har gjort mycket för att på allvar motverka, och också den vars maktposition i första hand gynnas av ISAF-insatsen – de flesta bedömare tror inte att hans

¹⁰⁶ Joshua Partlow, *Elaborate Ruse behind Vast Kabul Bank Fraud*, Washington Post, 1 juli 2011. http://www.washingtonpost.com/world/asia-pacific/elaborate-ruse-behind-vast-kabul-bank-fraud/2011/06/30/AGL3bmsH_story.html

¹⁰⁷ Världsbanken, *Afghanistan Opium Report*, 2011, s. 1. <http://go.worldbank.org/ZTCWYL49P0>

¹⁰⁸ Världsbanken, *Afghanistan Economic Update*, May 2011, s. 3. <http://siteresources.worldbank.org/AFGHANISTANEXTN/Resources/305984-1297184305854/AfghanistanEconomicUpdateJune2011.pdf>

¹⁰⁹ United Nations Office on Drugs and Crime, UNODC, *Afghanistan, Cannabis survey 2010*, juni 2011. http://www.unodc.org/documents/crop-monitoring/Afghanistan/Afghanistan_Cannabis_Survey_Report_2010_smallwcover.pdf

¹¹⁰ Waldman, *Dangerous Liaisons with the Afghan Taliban*, s. 4.

regering skulle överleva särskilt länge om trupperna drogs tillbaka idag. Ändå har han under de senaste åren i allt högre grad vänt sig mot den utländska närvaron i Afghanistan, medan talibanerna förvandlats från "terrorister" till "vilseförda bröder". Tydligast är detta i uttalanden inför en uteslutande afghansk publik. Exempelvis sade Karzai i sitt tal till en nationell ungdomskonferens i Kabul den 18 juni 2011 bl.a. att han slutat tacka utlänningarna för deras stöd: "They're here for their own purposes, for their own goals, and they're using our soil for that."¹¹¹ Han talade också om att den utländska närvaron måste "legaliseras" så att "they will stop their arbitrariness; arbitrariness in all areas including the military operations, creation of parallel administration, actions and methods." Senare i talet framhöll Karzai att regionala aktörer gärna tar över om Afghanistans nuvarande vänner inte bättrar sig. De sistnämnda "... want the partnership for free and give us nothing." Även problemen i Kabul Bank skyldes på utländska aktörer:

*The situation in Kabul Bank and the slander that resulted from it; and the money which was taken out of Afghanistan or escape of money from the country [sic]. In the UK and the USA, their banks stole billions of dollars like this, but they are rich countries and it is their system. Their system is based on greed. Greed is legal there. However, can Afghanistan run this system?*¹¹²

---

¹¹¹ Ron Nordland, *Karzai: Coalition forces polluting Afghanistan soil*, Times of India, 20 juni 2011. <http://timesofindia.indiatimes.com/world/south-asia/Karzai-Coalition-forces-polluting-Afghanistan-soil/articleshow/8910354.cms>

¹¹² Citaten hämtade från en översättning av direktsändningen av Karzais tal i den nationella TV-kanalen den 18 jun 2011, återgiven i BBC Monitoring Afghanistan news den 19 juni 2011.

17 Talibanernas motiv och aspirationer

Regeringssidans brister utgör talibanernas kanske största tillgång. Forskaren Matt Waldman återger stämningarna i södra Afghanistan: "According to local leaders and analysts in Kandahar, the insurgents are not popular but are preferred to the government. Taliban strength, they argued, was largely a function of government degeneracy and weakness."¹¹³ En annan forskare, Hamish Nixon, som lett ett projekt för att kartlägga afghanska åsikter om vad en fredsprocess måste innehålla, skriver:

*The poor quality and predatory behavior of the Afghan government is almost universally acknowledged as a driver of the conflict, and a core issue that a peace process must confront. There is a crosscutting perception that the benefits of government are captured and divided among a small elite who are appointed through political deals based on their past roles and who act with a combination of ethnic, factional, economic and criminal motivations. Both regime insiders and outsiders believe that this system generates interests in continuing the conflict that may challenge a peace process.*¹¹⁴

Åsikten att Nato-trupperna måste dras tillbaka omfattas även av grupper som har starka intressen av att motverka ett talibanstyre: "Even some leaders of vulnerable groups such as minorities and women with the greatest concern over a deal with the Taliban acknowledge the need for NATO withdrawal to bring peace."¹¹⁵

I detta läge är det knappast märkligt om talibanerna ser en reell möjlighet att, om inte vinna kriget, så i alla fall hålla sig flytande tills de utländska trupperna dras tillbaka. Dödsoffren bland de egna trupperna, enligt uppgift över 5 000 under 2010,¹¹⁶ påverkar dem inte i lika hög grad som de ISAF-allierade länderna influeras av dödade medborgare. En aldrig sinande reservoar av nya rekryter indoktrineras i madrassas i både Afghanistan¹¹⁷ och Pakistan, vilka ingen

¹¹³ Waldman, *Dangerous Liaisons with the Afghan Taliban*, s. 3.

¹¹⁴ Hamish Nixon, *Afghan Perspectives on Achieving Durable Peace*, United States Institute of Peace, PeaceBrief 94, 3 juni 2011, s. 2.

¹¹⁵ *Ibid.*, s. 2.

¹¹⁶ Waldman och Ruttig, *Peace Offerings*, s. 3. Giustozzi har beräknat talibanernas förluster till 12-13 procent per år av de totala styrkorna. (Antonio Giustozzi, *Koran. Kalashnikov and Laptop*, s. 15.)

¹¹⁷ Antalet registrerade madrassas i Afghanistan har nära nog fördubblats under de senaste åren. Under 2010-11 fanns 532 madrassas registrerade på utbildningsministeriet, jämfört med 275 under

statsmakt i rådande läge kan komma åt. Trenden är att de nya rekryterna blir allt mer extrema. Samtidigt uttrycker vissa talibanrepresentanter, bland dem Abdul Salam Zaif (se avsnitt 1.1) en stark förhandlingsvilja: "... political talks are the only way to solve the problem of war." På frågan om talibanerna inte istället kan vinna kriget, svarar han:

*What are the Taleban supposed to do when they win? Afghanistan is part of the world and needs good relations with it. This needs to be organized politically, and this should be started rather today than tomorrow. ... To think that if the US troops leave in 2014 the Taleban will win is wrong. There simply will be no military winner.*¹¹⁸

I Waldmans intervjuundersökning urskiljs talibanernas varierande motiv som grupperade kring fem huvudsakliga orsaker:¹¹⁹

- Hämd för de utländska styrkornas angrepp;¹²⁰
- Motstånd mot gudlösa invasionsstyrkor som hotar afghanska och muslimska värden och kultur;
- Motstånd mot ett korrupt och orättvist styre;¹²¹
- Marginalisering vad gäller tillgång till makt och resurser;
- Att ansluta sig till talibanerna förser utfattiga och arbetslösa män med ekonomisk trygghet och, inte minst, social status.

Därutöver, men i lägre grad, förekom opportunistiska skäl, ibland i kombination med tvång eller skrämeltaktik från talibanernas sida, samt rent kriminella motiv, såsom möjligheten till inkomster och inflytande från utpressning eller narkotikahandel.

Inför förhandlingar har talibanrörelsen som främsta krav framfört att utländsk trupp måste lämna Afghanistan. Tidigare har detta framstått som ett

2005-06. Därtill kommer ett okänt men säkerligen mångdubbelt högre antal icke registrerade madrassas. (ICG, *The Insurgency in Afghanistan's Heartland*, s. 11.)

¹¹⁸ Sven Hansen, intervju i "die tageszeitung" (taz), Berlin den 8 juli 2011, översatt och publicerad som "Guest Blog" på Afghanistan Analysts Networks blog. <http://www.aan-afghanistan.org/index.asp?id=1910>

¹¹⁹ Waldman, *Peace Offerings*, s. 3-4.

¹²⁰ En talibanledare i södra Afghanistan uttryckte detta som följer: "The foreigners here do not observe the rules of their own countries; they are far wilder than the animals of the jungle. They bomb weddings, for example in Shindand, killing over two hundred innocent civilians. They shout about human rights more than most but then they kill people and call it a mistake. How can they call it a mistake after eight or nine years? If this continues, the resistance will continue." Ibid. s. 3.

¹²¹ En talibanledare i Wardak uttryckte detta som följer: "The lack of sharia law means that if a robber or a murderer is arrested he knows he can buy his way out."

förhandsvillkor men mycket tyder nu på att det snarare rör sig om en öppningsposition.¹²² Inrikespolitiskt vill man införa lag och ordning via religiösa institutioner som ger *ulema*, det skrifflärda prästerskapet, en avgörande roll. Kravet att sharialagar ska införas, ska ses inte bara som juridiskt utan som en bredare ansats, vilken inkluderar politiska, moraliska och kulturella aspekter. En sådan ordning, som sannolikt har relativt omfattande stöd bland den afghanska befolkningen, kan inte införas utan förändringar av den år 2004 antagna konstitutionen. Således krockar kravet med regeringens och den internationella koalitionen villkor att gällande konstitution måste respekteras. Vad gäller ett annat huvudkrav från regeringen/koalitionen – att talibanerna måste ta avstånd från al-Qaida – finns mycket som tyder på att detta inte skulle innebära någon större svårighet för Quetta-shuran, även om den sannolikt skulle ha svårt att offentligt stå för ett sådant ställningstagande. Beträffande maktindelning som ett resultat av en fredsförhandling, har talibanerna hittills framstått som mer intresserade av den politiska substansen – den religiösa ordningen – än av administrativ maktutövning.

När ISAF:s krigföring nu övergått från ett försök till nationsbygge via *counter-insurgency*, COIN, till riktade insatser i form av *counter-terrorism*, CT, fördjupas emellertid den redan ingrodda misstron mellan de krigförande parterna. Innan kriget för två år sedan eskalerade genom ”the surge”, förekom under 2007-08 förhandlingstrevare från talibaner som oroades över de många civila dödsfallen orsakade av deras krigföring, särskilt genom självmordsbombningarna. Eskaleringen av den amerikanska truppen närvaron upplevdes i detta läge som en förnyad krigsförklaring och mer oförsonliga element inom talibanrörelsen fick återigen överhanden.¹²³ I rådande läge ter det sig svårt att få effekt av förtroendebyggande åtgärder. Konflikten har också, vid det här laget, vävts in i den folkliga berättelsen om hur det afghanska folket slår tillbaka varje försök att invadera landet och utifrån inplantera politiska, moraliska och kulturella nyordningar.

Samtidigt pågår dock samtal mellan parterna. Den första kontakten mellan representanter för USA respektive talibanerna ska ha ägt rum i München den 28 november 2010, följt av ett möte i Qatar den 15 februari i år och ytterligare ett

---

¹²² Hamish Nixon sammanfattar: ”.../ several operational insurgent commanders in both the north and the south suggest that two interrelated conditions – an agreement on NATO withdrawal and a ceasefire order from Taliban leader Mullah Omar - would be necessary for a decision to cease fighting, and that they would welcome such an order. .../ the implication is that the Taliban precondition of withdrawal of foreign forces may be an opening position for peace negotiations.” *Afghan Perspectives on Achieving Durable Peace*, s. 3. I Sven Hansens intervju uttrycker sig Zaif mer rakt på sak om kravet på att utländska trupper dras tillbaka: ”This is the aim, not a precondition.” Se fn 107.

¹²³ Waldman och Ruttig, *Peace Offerings*, s. 3.

möte i München den 7-8 maj.¹²⁴ Efter dessa möten separerade FN:s säkerhetsråd den 17 juni sin lista över globala terrorister, så att talibanerna inte längre buntas ihop med al Qaida-medlemmar. På USA:s begäran avfördes sedan, den 18 juli 2010, 14 f.d. talibaner från sanktionslistan.¹²⁵ Vissa talibanfångar har också frisläppts efter beslut av president Karzai men talibanernas förhandlingskrav omfattar även bättre behandling av fångar som sitter i amerikanska fängelser samt att afghaner som sitter fängslade på Guantánamo-basen antingen frisläpps eller överförs till Afghanistan. Även upprättandet av ett kontor för Quetta-shuran i tredje land diskuteras – Turkiet och Qatar är de länder som oftast nämns i detta sammanhang men även Saudiarabien, som stod värd för förberedande samtal mellan president Karzai och talibanrepresentanter år 2008, och Förenade Arabemiraten har nämnts som tänkbara möjligheter.

Samma länder nämns i spekulationerna om tänkbara medlare i förhandlingarna men på den punkten funderar man också på muslimska eller regionala organisationer såsom *Organization of the Islamic Conference*, OIC,¹²⁶ eller *Conference on Interaction and Confidence-Building Measures in Asia*, CICA. Den planerade Bonn II-konferensen den 5 december 2011, på 10-årsdagen av Bonn-konferensen 2001, kan bli en milstolpe på vägen mot en förhandlingslösning. Enligt dagens planering ska Afghanistan ensamt stå som ordförande för konferensen, inte som tidigare tillsammans med värdlandet och/eller FN, och endast en afghansk delegation finnas på plats som inkluderar även representanter för talibanrörelsen. På agendan står tre punkter: civila aspekter på transitionen, det internationella engagemanget efter 2014 och den politiska processen (d.v.s. fredsförhandlingar).

För ISAF förutsätter konstruktiva förhandlingar någonting som koalitionen inte lyckats uppnå under det gångna decenniets intervention, nämligen ett enat uppträdande med gemensamma mål i förgrunden. En skyndsam uppgörelse genom kooptering av delar av motståndsrörelsen i syfte att möjliggöra ett snabbt tillbakadragande är inte möjlig utan betydande skadeeffekter. I slutändan behöver Afghanistan, efter drygt tre decennier av krig med åtföljande brott mot de mänskliga rättigheterna, en lösning som återspeglar befolkningens vilja och aspirationer och innebär en genuin nationell försoning. Alla legitima intressen bör från början vara representerade i eventuella förhandlingar och ansträngningar

¹²⁴ Ahmed Rashid, *Talks with Taliban must be secret to be successful*, Globe and Mail, 1 juli 2011. <http://www.theglobeandmail.com/news/world/asia-pacific/talks-with-taliban-must-be-secret-to-be-successful/article2084159/>

¹²⁵ Av dessa var tre avlidna. Bland övriga återfanns fyra medlemmar av det Höga Fredsrådet. Inga aktiva medlemmar av talibanrörelsen omfattades av åtgärden. Gällande lista återfinns på: <http://www.un.org/sc/committees/1988/pdf/1988List.pdf>

¹²⁶ Det Höga Fredsråd som tillsatts av president Karzai för att förbereda förhandlingar har bett OIC om stöd och ett OIC-kontor planeras i Kabul.

bör göras för att återigen lyfta fram de demokratiska krafter som marginaliserats under den politiska processen på 00-talet. Kvinnors rättigheter och skydd för nationella minoriteter måste vara faktorer inbyggda i en hållbar process, även om olika intressen här kommer att kollidera. Processen kommer att ta tid, lång tid. Den kommer inte att kunna styras av västvärlden.

Svårast blir kanske att hantera Afghanistans grannländer. Om de regionala spänningarna inte minskar, är det svårt att se hur en eventuell lösning som begränsar sig till Afghanistan ska bli beständig. Liksom talibanerna brett ut sig över landet i enlighet med den s.k. ballongeffekten – om man pressar in ballongen på ett ställe, buktar den istället ut på ett annat – kan fortsatt oreglerade förhållanden i delar av Pakistan bidra till att konflikten i än högre grad regionaliseras, snarare än biläggs. De perspektiv som då öppnar sig innebär mycket omfattande, långsiktiga och krävande uppgifter för det internationella samfundet.

18 Sammanfattning del III

- Regeringssidans bristande legitimitet gör den väpnade internationella insatsen allt mer ohållbar. Från att ha varit positivt motiverad av möjligheten att bygga ett demokratiskt Afghanistan förefaller insatsen nu ha övergått till att vara negativt motiverad av möjligheten att inbördeskrig utbryter om den avslutas;
- Många av president Karzais uttalanden tar avstånd från den internationella insatsen på ett sätt som ger näring åt en växande afghansk opinion mot den utländska närvaron. Samtidigt urholkar dessa uttalanden, främst avsedda för intern konsumtion, stödet i de truppbidragande länderna. Rörelserna konvergerar i ett gemensamt önskemål om en förhandlingslösning;
- Medan den afghanska regeringen har motarbetat demokratiska krafter, har den internationella insatsen också försummat att lyfta fram dem. Tvärtom har man, alltsedan då utslagna afghanska krigsherrar fick förnyad legitimitet som ombud på marken för den USA-ledda attacken 2001, fortsatt att i långa stycken stödja sig på lokala makthavare med egna agendor, ett komprometterat förflutet och länkar till kriminella nätverk.
- Även om misstron är djup, finns sammanfallande intressen mellan framför allt Quetta-shuran och ISAF-bidragarna. Främst bland dessa är behovet av att avsluta kriget men även önskemålet om ett bättre samhällsstyre kan bidra till en gemensam plattform. På den sistnämnda punkten har den internationella interventionen misslyckats – ett erkännande av detta skulle kunna bidra till ökat förtroende mellan parterna.
- Avsaknaden av fungerande samhällsstyre var en viktig orsak till att COIN-strategin inte kunde ge önskat resultat men även upprorsrörelsernas tillgång till reträttplatser i Pakistan utgjorde ett väsentligt hinder. Den osäkra utvecklingen i grannländerna Pakistan och Iran, liksom den bredare regionala problematiken rörande relationen mellan Indien och Pakistan, måste inkluderas i en lösning för bestående stabilitet i Afghanistan.
- Förhandlingar för att få slut på kriget måste ses i ett brett och långsiktigt perspektiv, som ger Afghanistan möjlighet till ytterligare en omstart i riktning mot ett samhällsstyre som ligger i linje med befolkningens önskemål. Ett sådant kan komma att på väsentliga punkter skilja sig från västerländska ideal. Samtidigt måste kvinnors rättigheter värnas och etnisk harmoni uppnås. Ett mer decentraliserat styressätt än det som Bonn-processen ledde till kan komma att aktualiseras och, om det utformas väl, tjäna syftet att inlemma skiftande befolkningsgrupper i en gemensam stat som ger trygghet åt alla.

Referenser

Böcker

- Abbas, Hassan, 2005, *Pakistan's Drift into Extremism: Allah, the Army and America's War on Terror*, New York: M.E. Sharpe.
- Atarodi, Alexander, 2011, *Insurgency in Baluchistan: And Why It Is of Strategic Importance*, Stockholm, FOI.
- Burke, Jason, 2003, *Al-Qaeda: Casting a Shadow of Terror*, London: I.B. Tauris & Company.
- Coll, Steve, 2004, *Ghost Wars: The Secret History of the CIA, Afghanistan and bin Laden, from the Soviet Invasion to September 10, 2001*, USA: The Penguin Press.
- Gannon, Kathy, 2005, *I is for Infidel, From Holy War to Holy Terror: 18 Years inside Afghanistan*, USA: Public Affairs, the Perseus Books Group.
- Giustozzi, Antonio, 2007, *Koran, Kalashnikov and Laptop: The Neo-Taliban Insurgency in Afghanistan*, London: Hurst & Company.
- Haqqani, Husain, 2005, *Pakistan between Mosque and Military*, Washington: Carnegie Endowment for International Peace.
- Hayat Khan, Azmat, 2000, *The Durand Line: Its Geo-Strategic Importance*, Islamabad: Area Study Centre, University of Peshawar.
- Hussain, Zahid, 2007, *Frontline Pakistan: The Struggle with Militant Islam*, Lahore: Vanguard Books.
- Hussain, Zahid, 2010, *The Scorpion's Tail: The Relentless Rise of Islamic Militants in Pakistan – And How It Threatens the World*, New York: Free Press.
- Jones, Seth G., 2009, *In the Graveyard of Empires: America's War in Afghanistan*, New York: W. W. Norton & Company.
- Rashid, Ahmed, 2000, *Taliban: the Story of Afghan Warlords*, London: Pan Books.
- Rashid, Ahmed, 2002, *Jihad: The Rise of Militant Islam in Central Asia*, New Haven: Yale University Press.
- Rashid, Ahmed, 2008, *Descent into Chaos: The United States and the Failure of Nation Building in Pakistan, Afghanistan, and Central Asia*, London: Viking.
- Rubin, Barnett R., *The Fragmentation of Afghanistan*, New Haven: Yale University Press.
- Sundelin, Anders (red.), 2005, *Afghanistan*, Svenska Afghanistankommittén och Premiss förlag.

Woodward, Bob, 2010, *Obama's Wars: The Inside Story*, New York: Simon & Schuster.

Zaif, Abdul Salam, 2010, *My Life with the Taliban*, India: Hachette.

Rapporter

Broschk, Florian, 2011, *Inciting the Believers to Fight: A closer look at the rhetoric of the Afghan jihad*, Afghanistan Analysts Network, AAN Briefing Paper O1/2011, www.aan-afghanistan.org

Clark, Kate, 2011, *The Takhar Attack: Targeted killings and the parallel worlds of US intelligence and Afghanistan*, Afghanistan Analysts Network, AAN Thematic Report 05/2011, www.aan-afghanistan.org

Clark, Kate, 2011, *The Layha: Calling the Taleban to Account*, Afghanistan Analysts Network, AAN Thematic Report 06/2011, www.aan-afghanistan.org

Giustozzi, Antonio, 2010, *Negotiating with the Taliban: Issues and Prospects*, The Century Foundation, www.tcf.org

Giustozzi, Antonio, 2010, *Nation-Building Is Not for All: The Politics of Education in Afghanistan*, Afghanistan Analysts Network, AAN Thematic Report 02/2010, www.aan-afghanistan.org

Giustozzi, Antonio, och Reuter, Christoph, 2011, *The Insurgents of the Afghan North: The rise of the Taleban, the self-abandonment of the Afghan government and the effects of ISAF's 'capture-and-kill campaign'*, Afghanistan Analysts Network, AAN Thematic Report 04/2011, www.aan-afghanistan.org

International Crisis Group, 2011, *The Insurgency in Afghanistan's Heartland*, Asia Report No 207, www.icg.org

Lefèvre, Mathieu, 2010, *Local Defence in Afghanistan: A review of government-backed initiatives*, Afghanistan Analysts Network, AAN Thematic Report 03/2010, www.aan-afghanistan.org

Maass, Citha D., 2011, *Afghanistan's Drug Career: Evaluation from a War Economy to a Drug Economy*, Afghanistan Analysts Network, AAN Thematic Report 02/2011, www.aan-afghanistan.org

Nixon, Hamish, 2011, *Achieving Durable Peace: Afghan Perspectives on a Peace Process*, Peace Research Institute Oslo, PRIO Paper, <http://www.prio.no/upload/halvor/Nixon,%20H%20%282011%29%20Achieving%20Durable%20Peace%20%28PRIO%20Paper%29.pdf>

Olsson, Stefan, 2011, *Stabilitet i Afghanistan: En kritisk granskning av ISAF:s strategi för counterinsurgency*, COIN, Totalförsvarets forskningsinstitut, FOI-R--2312--SE, www.foi.se

Ruttig, Thomas, 2009, *The Other Side - Dimensions of the Afghan Insurgency: Causes, Actors and Approaches to 'Talks'*, Afghanistan Analysts Network, AAN Thematic Report 01/2009, www.aan-afghanistan.org

Ruttig, Thomas, 2010, *The Ex-taleban on the High Peace Council: A renewed role for the Khuddam ul-Furqan?*, Afghanistan Analysts Network, AAN Discussion Paper 04/2010, www.aan-afghanistan.org

Ruttig, Thomas, 2010, *How Tribal Are the Taleban? Afghanistan's largest insurgent movement between its tribal roots and Islamist ideology*, Afghanistan Analysts Network, AAN Thematic Report 04/2010, www.aan-afghanistan.org

Rzehak, Lutz, 2011, *Doing Pashto: Pashtunwali as the ideal of honourable behavior and tribal life among the Pashtuns*, Afghanistan Analysts Network, AAN Thematic Report 01/2011, www.aan-afghanistan.org

Saikal, Amin, 2010, *Afghanistan and Pakistan: The Question of Pashtun Nationalism?*, Journal of Muslim Minority Affairs, 30:1, 5-17, <http://dx.doi.org/10.1080/13602001003650572>

Tribal Analysis Center, 2009, *The Quetta Shura: A Tribal Analysis*, October 2009.

UNAMA (United Nations Assistance Mission in Afghanistan) och OHCHR (Office of the High Commissioner for Human Rights), 2009, *Silence Is Violence: End the Abuse of Women in Afghanistan*, Kabul den 8 juli 2009.

UNODC (United Nations Office on Drugs and Crime), 2011, *Afghanistan Cannabis survey 2010*, June 2011, http://www.unodc.org/documents/crop-monitoring/Afghanistan/Afghanistan_Cannabis_Survey_Report_2010_smallwcover.pdf

UNODC, 2011, *The Global Afghan Opium Trade: A Threat Assessment*, July 2011 http://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/Studies/Global_Afghan_Opium_Trade_2011-web.pdf

Van Bijlert, Martine, 2009, *How to Win an Afghan Election: Perceptions and Practices*, Afghanistan Analysts Network, AAN Thematic Report 02/2009, www.aan-afghanistan.org

Wagner, Christian, 2010, *Governance in Afghanistan in a Regional Perspective*, Afghanistan Analysts Network, AAN Discussion Paper 02/2010, www.aan-afghanistan.org

Waldman, Matt, 2010, *Golden Surrender? The Risks, Challenges, and Implications of Reintegration in Afghanistan*, Afghanistan Analysts Network, AAN Discussion Paper 03/2010, www.aan-afghanistan.org

Waldman, Matt, 2010, *The Sun in the Sky: The Relationship between Pakistan's ISI and Afghan Insurgents*, Crisis States Discussion Papers, Crisis States Research Centre, LSE DESTIN.

Waldman, Matt, 2010, *Dangerous Liaisons with the Afghan Taliban: The Feasibility and Risks of Negotiations*, United States Institute of Peace, Special Report 256. www.usip.org

Waldman, Matt och Ruttig, Thomas, 2011, *Peace Offerings: Theories of conflict resolution and their applicability to Afghanistan*, Afghanistan Analysts Network, AAN Discussion Paper 01/2011, www.aan-afghanistan.org

Wilkens, Ann, 2008, *Pakistan – drömmen om det muslimska folkhemmet*, Utrikespolitiska Institutet, Världspolitikens Dagsfrågor 2008/1, www.ui.se

Wilkens, Ann, 2010, *Projektet Afghanistan på fel väg?*, Utrikespolitiska Institutet, Världspolitikens Dagsfrågor 2010/3, www.ui.se

Wilkens, Ann, 2011, *Suicide Bombers and Society: A Study of Suicide Bombers in Afghanistan and Pakistan*, Totalförsvarets forskningsinstitut, FOI-R--3058--SE, www.foi.se

Wilkens, Ann, 2011, *Religiösa extremister på frammarsch i Pakistan*, Utrikespolitiska Institutet, Världspolitikens Dagsfrågor 2011-5, www.ui.se

World Bank, 2011, *Afghanistan Economic Update*, May 2011, <http://siteresources.worldbank.org/AFGHANISTANEXTN/Resources/305984-1297184305854/AfghanistanEconomicUpdateJune2011.pdf>

Zetterlund, Kristina (red.), 2009, *Pakistan – Consequences of Deteriorating Security in Afghanistan*, Totalförsvarets forskningsinstitut, FOI-R--2683--SE, www.foi.se

FOI är en huvudsakligen uppdragsfinansierad myndighet under Försvarsdepartementet. Kärnverksamheten är forskning, metod- och teknikutveckling till nytta för försvar och säkerhet. Organisationen har cirka 1000 anställda varav ungefär 800 är forskare. Detta gör organisationen till Sveriges största forskningsinstitut. FOI ger kunderna tillgång till ledande expertis inom ett stort antal tillämpningsområden såsom säkerhetspolitiska studier och analyser inom försvar och säkerhet, bedömning av olika typer av hot, system för ledning och hantering av kriser, skydd mot och hantering av farliga ämnen, IT-säkerhet och nya sensorers möjligheter.

FOI
Totalförsvarets forskningsinstitut
Försvarsanalys
164 90 Stockholm

Tel: 08-55 50 30 00
Fax: 08-55 50 31 00

www.foi.se